

37. Országos Tudományos Diákköri Konferencia

Állam- és Jogtudományi Szekció

Budapest, 2025. március 24–26.

Rendező intézmény:

Károli Gáspár Református Egyetem

Állam- és Jogtudományi Kar

A harmadik személyt megillető megtérítési igény

Kézirat lezárásának dátuma:

2024/11/11

Tartalomjegyzék

I. Bevezetés	4
II. Jogtörténet	6
II. 1. Tételes jogi jogtörténet.....	6
II. 1. 1. Az osztrák polgári törvénykönyv rendelkezései	6
II. 1. 2. Magánjogi tervezetek a régi Ptk.-t megelőzőleg	7
II. 2. Jogirodalmi álláspontok	9
II. 2. 1. Frank Ignác álláspontja	9
II. 2. 2. Grosschmid Béni álláspontja és a Glossza releváns részei	10
II. 2. 3. A Fodor Ármin-féle magyar magánjog releváns részei	12
II. 2. 4. Kolosváry Bálint álláspontja	13
II. 2. 5. Szladits Károly álláspontja.....	14
II. 2. 6. A Szladits-féle magánjog releváns részei.....	15
II. 2. 7. Nizsalovszky Endre álláspontja	18
II. 2. 8. Összefoglalás	19
II. 3. Az 1959-es Polgári Törvénykönyv	21
II. 3. 1. A törvénytöveg és a miniszteri indokolás	21
II. 3. 2. A régi Ptk. kommentárirodalma	22
II. 4. A Ptk. és az ahhoz vezető kodifikációs folyamat	23
II. 4. 1. A Ptk. közlönyállapota	23
II. 4. 2. Az Ptk.-t megelőző kodifikációs kísérletek.....	24
II. 4. 3. A Ptk. kommentárirodalma.....	25
II. 5. A Ptk. 2023-as módosítása	27
II. 5. 1. Bodzási Balázs kritikája	27
II. 5. 2. A 2023-as módosítás	28

III. Problémakörök azonosítása és <i>de lege ferenda</i> javaslatok megfogalmazása	29
III. 1. A teljesítés kötelemszüntető hatása	29
III. 2. Mely alanyi körre vonatkozik a Ptk. 6:57. §?	30
III. 3. A jogszerűtlen visszautasítás rendezése	30
III. 4. Konceptcionális kérdések a harmadik személy általi teljesítés körében	31
III. 4. 1. A harmadik személy általi teljesítés megengedhetősége	31
III. 4. 2. A harmadik személy általi teljesítés jogkövetkezménye	31
III. 4. 3. A törvényi engedmény visszahozatala	32
III. 5. <i>De lege ferenda</i> javaslat	33
III. 5. 1. A harmadik személy általi teljesítés megengedhetősége és jogkövetkezménye	33
III. 5. 1. 1. Értékválasztás	33
III. 5. 1. 2. A privátautonómia kiterjesztése a kötelezettségekre	34
III. 5. 1. 3. A kötelezettségek kivonása a privátautonómia alól	36
III. 5. 2. A hatályos Ptk. megtérítési igénye	38
III. 5. 3. A duplikált igények egymáshoz való viszonya	38
III. 6. A kezes mint harmadik személy	39
IV. Összegzés	41
V. Felhasznált irodalom, hivatkozott indokolások	42

I. Bevezetés

A Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény (a továbbiakban: Ptk.) jelentős változást hozott a harmadik személy általi teljesítés szabályozását illetően. Míg a Polgári Törvénykönyvről szóló 1959. évi IV. törvény (a továbbiakban: régi Ptk.) a harmadik személy általi teljesítés körében részben megtérítési igényről, részben törvényi engedménnyről¹, a Ptk. közlönyállapot szerinti szövege, a törvényi engedményt elhagyva, kizárólag megtérítési igényről² rendelkezett. A Ptk. ugyanis a teljesítés kötelemszüntető hatását axiómaként fogadta el³, így a teljesített követelés átszállását, annak megszűnte miatt, *ab ovo* kizárta. Továbbá, míg a régi Ptk. a kezes teljesítését és annak jogkövetkezményét külön szabályozta⁴, a Ptk. ettől eltérően a harmadik személy általi teljesítés szabályait utaló normával alkalmazni rendelte a kezes teljesítésére is⁵.

Változást e téren a gazdaság versenyképességének növelése érdekében történő törvénymódosításokról szóló 2023. évi XXXIX. törvény (a továbbiakban: Módosító törvény) hozott, amely a teljesítés kötelemszüntető hatását „csak” felülírható főszabállyá tette⁶, és ezt a főszabályt felülírva a harmadik személy általi teljesítés jogkövetkezményeként, a megtérítési igényt érintetlenül hagyva, visszahozta a törvényi engedményt.⁷

Álláspontom szerint mind a hatályos, mind a közlönyállapot szerinti normaszöveget érdemes kritikával illetni. A Ptk. a harmadik személy általi teljesítés megengedhetősége körében nem oldotta fel a normaszövegből eredő interpretációs nehézségeket. A megtérítési igényt pedig anélkül kodifikálta és tette a magyar magánjog részévé, hogy annak konkrét tartalmát meghatározta volna, megvédve ezáltal a kötelezettet a rosszhiszemű beavatkozásokkal szemben. A törvényi engedmény visszahozatalával a helyzet tovább súlyosbodott, hiszen a jogalkotó anélkül duplikálta a harmadik személyt megillető követeléseket, hogy azok egymáshoz való viszonyát rendezte volna. Vitatható továbbá, hogy a Ptk. nem rendezi világosan, a kezes a teljesítésével pontosan kinek a kötelezettségét teljesíti.

A felmerülő dogmatikai defektusok azonban eliminálhatóak a harmadik személy általi teljesítés hipotézisének az adekvát módosításával, a kötelezett megfelelő oltalmazásával, a kezes

¹ Régi Ptk. 286. § (2) bek.

² Közlönyállapot szerinti Ptk. 6:57. § (2) bek.

³ Közlönyállapot szerinti Ptk. 6:3. § a) pont

⁴ Régi Ptk. 276. § (1) bek.

⁵ Közlönyállapot szerinti Ptk. 6:57. § (3) bek.

⁶ Módosító törvény 94. §

⁷ Módosító törvény 95. § (1) bek.

teljesítésének a külön történő szabályozásával, továbbá a megtérítési igény és a törvényi engedmény útján átszálló eredeti követelés egymáshoz való viszonyának a részletes szabályozásával.

Dolgozatom elsődlegesen a harmadik személy általi teljesítésre fókuszál. A szükséges mértékben azonban a kezes teljesítését is érinteni fogom.⁸ Dolgozatom két szerkezeti egységre tagolódik. Az első egységben a vizsgált jogintézmények jogtörténet mutatom be, míg a másodikban az általam feltárt hibákat mutatom be, és javaslatot teszek azok orvoslására.

Figyelemmel a terjedelmi korlátokra, dolgozatomnak nem képezi tárgyát az adósi egyetemlegesség, a zálogkötelezett helyzete, a biztosítót megillető megtérítési igény, illetve az egyéb biztosítékot nyújtó személyek, így például a garantőr helytállása sem.

Mesterséges intelligenciát semmilyen módon nem használtam a dolgozat megírása során.

⁸ A kezesség behatóbb elemzése egy másik dolgozatom tárgyát képezi.

II. Jegtörténet

Korábbi jogunk és jogirodalmunk tanulmányozása során azt a célt tűztem ki magam elé, hogy a kötelezett helyetti, harmadik személy általi teljesítésre vonatkozólag keressek jogtörténeti előzményeket. A Ptk.-val szemben felhozott kritikáim miatt e vizsgálati spektrumon belül is külön figyelmet szenteltem annak a kérdésnek a megválaszolására, hogy a kötelezett milyen oltalomban részesült a helyette teljesítő harmadik személlyel szemben. Külön vizsgáltam továbbá a kezes általi teljesítés jogkövetkezményeit is. A jogtörténetet öt szerkezeti egységben mutatom be. Az első egységben az osztrák polgári törvénykönyv (a továbbiakban: Optk.) mellett a régi Ptk.-t megelőző a magánjogi tervezeteket, míg a második egységben az ezzel párhuzamos jogirodalmi álláspontokat mutatom be. A harmadik egységben a régi Ptk. normaszövegét, indokolását és az ahhoz kapcsolódó kommentárokat, a negyedik egységben pedig a közlönyállapot szerinti Ptk.-t fogom hasonló metódust követve bemutatni. Zárásul a Ptk. 2023-as módosítását fogom vizsgálni.

II. 1. Tételes jogi egtörténet

II. 1. 1. Az osztrák polgári törvénykönyv rendelkezései

Bár az Osztrák Császárságban az Optk. már 1812-ben hatályba lépett, hazánkban csak a forradalom után, 1853. május 1-jén és maradt hatályos egészen 1861. július 23-ig, amikor is a Királyi Kúria a plenáris ülésén az Ideiglenes Törvénykezési Szabályok alkalmazandóságát mondta ki. A kötelmi jog területén azonban az Optk. ezt követően is iránymutató maradt a bírósági gyakorlat számára.⁹

Az Optk. külön szabályozta a kezes és az egyéb harmadik személy teljesítésének a jogkövetkezményeit. Ez utóbbi alanyi körön belül az Optk. különbséget tett (i) az adós beleegyezésével¹⁰, és (ii) az adós beleegyezése nélkül¹¹ teljesítő harmadik személyek közt. Míg a hitelező az (i) esetben köteles volt a teljesítést elfogadni, addig a (ii) esetben a teljesítést bár jogosult volt elfogadni, arra főszabály szerint nem volt köteles.¹² A kivételszabály a megváltási jog (*ius offerendi*)¹³ esete volt, amikor a harmadik személy jogi érdekeltsége („szenvető

⁹ Gedeon Magdolna: Az Osztrák Polgári Törvénykönyv Bevezetése Magyarországon. KLIÓ történettudományi szemlélő folyóirat, 20 (4): 82-83. 2011

¹⁰ Optk. 1422. §

¹¹ Optk. 1423. §

¹² Márkus Dezső: Az osztrák általános polgári törvénykönyv mai érvényben. Grill Károly Könyvkiadó Vállalata, Budapest, 1907. 314.

¹³ Optk. 462. §

érdekeltsége”) adósi hozzájárulás hiányában is elfogadási kötelezettséget eredményezett. A megváltási jog az árverezés alatt álló dolog zálogjogosultjait illette meg, még hozzá az árverezést kérő hitelezővel szemben.¹⁴ A jogkövetkezményeket illetően az (i) esetben a jogosult köteles volt az eredeti követelést átengedni, a (ii) esetben pedig, ha történt teljesítés, a harmadik személy volt jogosult a követelés átengedését követelni.

Ha kezes teljesített¹⁵, akkor ő a hitelező jogaiba lépett és az adóstól a megfizetett adósság megtérítését követelhetette. A kielégített hitelező pedig köteles volt „*minden meglevő jogvédveket és biztosítékokat kiszolgáltatni.*”¹⁶

Míg tehát a teljesítő kezesre a hitelező követelése a törvény erejénél fogva szállt át, továbbá ezen felül is, avagy ettől függetlenül is jogosult volt a főadóstól az általa megfizetett adósság megtérítését követelni, addig az egyéb, kötelezett helyett teljesítő harmadik személy az eredeti követelést nem szerezte meg törvényi engedmény útján. Ehelyett az eredeti követelést az (i) esetben a hitelező volt köteles átengedni, míg a (ii) esetben annak átengedését a harmadik személy követelhetette. Bár e jogkövetkezmények meglátásom szerint végeredményben azonosak, az mindenesetre rögzíthető, hogy e körben a római jogi *beneficim cedendarum actionum* konstrukciója, vagyis a keresetek engedményezésének kedvezménye érvényesült.¹⁷

II. 1. 2. Magánjogi tervezetek a régi Ptk.-t megelőzőleg

A régi Ptk.-t megelőző magánjogi tervezetek a vizsgált jogintézményeket többnyire azonos módon szabályozták. Főszabály szerint az adós helyett harmadik személy is teljesíthette az adós kötelezettséget, feltéve, hogy az a törvénnyel, a jogügylet tartalmával, továbbá a jogviszony természetével nem volt ellentétes. Ha a teljesítésnek az adós ellentmondott, a jogosult a teljesítést visszautasíthatta.¹⁸ A harmadik személy általi teljesítés jogkövetkezményeiről a tervezetek helyütt nem tartalmaztak rendelkezéseket.

Speciális szabályok vonatkoztak viszont a szenvedő érdekeltséggel bíró harmadik személyek általi teljesítésre (*ius offerendi* esete). Ha az adós ellen végrehajtást vezettek, azon harmadik személyek, akiknek a végrehajtással érintett dologra vonatkozó jogosultságát vagy birtokát a

¹⁴ Márkus (1907) 106.

¹⁵ Optk. 1358. §

¹⁶ Márkus (1907) 300.

¹⁷ Siklósi Iván: Római magánjog II. kötet. ELTE Eötvös Kiadó, Budapest, 2021. 1220

¹⁸ 1900-as Tervezet 1109. §, 1914-es Tervezet 857. §, 1928-as magánjogi törvényjavaslat (a továbbiakban: Mtj.) 1086. §

végrehajtás sértette, jogosultak voltak az adós helyett, akár beszámítás útján is teljesíteni, melynek eredményeként az eredeti követelést törvényi engedmény útján megszerezték.¹⁹

Kiemelendő azonban, hogy az Mtj. a *ius offerendi* esetében azt hangsúlyozta, hogy ez esetben az adós hozzájárulása nélkül is jogosult a szenvedő érdekeltséggel bíró harmadik személy teljesíteni. Ez a rendelkezés nem igazán érthető, hiszen a harmadik személy általi teljesítéshez az adós hozzájárulására nem volt szükség. Megítélésem szerint a később bemutatott jogirodalmi álláspontok közti diszkrepancia részben ebből az interpretációs ellentmondásból deriválható.

A tervezetek egységesen a megbízás nélküli ügyvitel körében rendezték azt az esetet, amikor a megbízás nélküli ügyvivő másnak a tartozását a sajátjából elégítette ki. Az ilyen ügyvitelből eredő megtérítési követelésre ugyanis speciális elévülési szabályok vonatkoztak.²⁰ A tervezetek értelmében tehát más tartozásának a megfizetése, a harmadik személy és a kötelezett közötti jogviszony hiányában, megbízás nélküli ügyvitelnek volt tekinthető. Ha a tartozás megfizetése helyénvaló volt, a harmadik személy költségei megtérítését megbízottként követelhetette.²¹ Helyénvaló eljárás, illetve kötelezetti jóváhagyás hiányában a harmadik személy költségei megtérítését csak az alaptalan gazdagodás szabályai szerint követelhetette.²²

E körben kiemelőnek tekintem az 1914-es Tervezethez fűzött miniszteri indokolást. Az ugyanis kiemelte, hogy a harmadik személy általi teljesítés joghatályos felajánlásához az adós beleegyezésére nem volt szükség. Az adós ellentmondása pedig csak jogosította, de nem kötelezte a hitelezőt visszautasításra. A jogosulatlan visszautasítás hitelezői késedelmet eredményezett az adóssal szemben. A teljesítés egyetlen hatása a követelés megszűnése volt, az nem eredményezte sem a követelés átszállását, sem jogosultság létrejöttét a követelés átruházásának a követelésére. Az adós és a harmadik személy közötti jogviszony döntötte el ugyanis, hogy a hitelezőt kielégítő harmadik személyt megillet-e megtérítési igény.²³

A kezes teljesítését a tervezetek ugyanúgy szabályozták: a kezes teljesítését külön, a kezesség körében rendezték, jogkövetkezménye pedig az eredeti követelés törvényi engedménye volt. Kimondták azonban azt is a tervezetek, hogy a kezes és a főadós közötti jogviszonyból eredő követeléseket és kifogásokat a törvényi engedmény nem érinti.²⁴

¹⁹ 1900-as Tervezet 1110. §, 1914-es Tervezet 858. §, Mtj. 1087. §

²⁰ 1900-as Tervezet 1689. §, 1914-es Tervezet 1391. §, Mtj. 1644. §

²¹ 1900-as Tervezet 1682. §, 1914-es Tervezet 1386. §, Mtj. 1640. §

²² 1900-as Tervezet 1686. §, 1914-es Tervezet 1387. §, Mtj. 1640. §

²³ Indokolás a Polgári Törvénykönyv törvényjavaslatához. III. köt. Kötelmi jog. Budapest, 1914. (közzéteszi a M. Kir. Igazságügyminisztérium) 52-53.

²⁴ 1900-as Tervezet 1242. §, 1914-es Tervezet 979. §, Mtj. 1210. §

II. 2. Jogirodalmi álláspontok

II. 2. 1. Frank Ignác álláspontja

Frank Ignác a 19. század derekán megjelent művében a harmadik személy általi teljesítés körében úgy foglalt állást, hogy ha idegen személy „*mentő szándékkal*” teljesít az adós helyett, az az adósra nézve kötelemszüntető hatással bír. E joghatás kiváltására sem az adós beleegyezésére, de még csak annak tudtára sem volt szükség. Frank rögzített továbbá olyan eseteket is, amikor a hitelezőnek a teljesítés elfogadása nemcsak lehetőség, hanem kötelezettség is egyben. Ilyen esetnek tekintette, ha a teljesítéshez az adós hozzájárult, vagy ha a harmadik személy önös érdekből ajánlotta fel a teljesítést. Ez utóbbi volt a szenvedő érdekeltség esetköre. Ilyen érdekekkel bírtak Frank szerint például azok, akik az elzálogosított dolog elárverezésének a megakadályozásában azért voltak érdekelték, mert a saját, későbbi kielégülésüket is ebből a dologból remélték. A követelés teljesítésével ugyanis megakadályozhatták az árverezést.²⁵

A harmadik személy általi teljesítés jogkövetkezményét Frank abban látta, hogy a teljesítő személynek jogosultsága keletkezett az általa teljesített követelés átruházását követelni a hitelezőtől. A fizető idegen személyt azonban enélkül is térítő kereset illette meg a kötelezettrel szemben, hiszen a kötelezett ügyviselőjének volt tekinthető.²⁶ Törvényi engedménnyről azonban nem beszélhettünk e körben.

Frank a kezességgel kapcsolatban rögzítette, hogy azt akár a főadós tudta nélkül is lehetett vállalni.²⁷ Utalt arra, hogy a teljesítő kezest „*viszonyos kereset*” illeti meg a főadóssal szemben, hiszen a főadós köteles volt azt minden „*hibátlan költséggel együtt*” megtéríteni, amit érte más megfizetett. A teljesítés jogkövetkezményeként a hitelezőnek a követelés átruházására vonatkozó kötelezettségét itt is kiemelte Frank.²⁸

A kezesség zárásaként Frank egyfajta ökölszabályt állított fel: „*akárki az ebbéli viszonyokban hibát elkövet, annak súlyát is maga viseli.*” Példának azt az esetet hozta fel, amikor a kezes az adós tudta nélkül olyan esetben fizetett, amikor az adósnak beszámítható követelése volt,

²⁵ Frank Ignác: A közigazság törvénye Magyarhonban. Magyar Királyi Egyetem, Buda, 1845.613.

Megjegyzés: A hivatkozást megelőző összes gondolat, idézőjelben szereplő tartalom azonos, az itt megjelölt oldalon található. A bekezdésekben található oldalszám hivatkozások így értelmezendők a dolgozatomban, elkerülve azt, hogy ugyanazt az oldalt többször kelljen hivatkoznom, indokolatlanul tágítva az által a lábjegyzetet.

²⁶ Frank (1845) uo.

²⁷ Frank (1845) 664.

²⁸ Frank (1845) 665.

amelyek a kezes teljesítése miatt elvesztek. Ilyen esetben a veszteség terhét az óvatlan fizetőnek, vagyis a kezesnek kellett viselnie.²⁹

II. 2. 2. Grosschmid Béni álláspontja és a Glossza releváns részei

Grosschmid Béni meglehetősen részletesen foglalkozott ezzel a kérdéskörrel a századfordulón megjelent művében. Figyelemmel Grosschmid szövegének értelmezései nehézségeire, e szöveg feldolgozása során a Glosszára is jelentős mértékben támaszkodtam.

Nyulászi János szerint Grosschmid az elején kizárólag azokkal a közbenjárókkal foglalkozott, akik jogi érdek hiányában teljesítenek az adós helyett, s csak ezt követően tért rá azokra a személyekre, akik jogi érdekekkel bírnak és erre tekintettel teljesítenek. Nyulászi úgy interpretálta Grosschmidot, hogy a teljesítés következményei akképp alakulnak, hogy (i) jogilag közönyös közbenjáró vagy (ii) jogi érdekekkel bíró fél részéről történik a teljesítés. Az (i) esetben a közbenjárót térítő kereset illeti meg az eljárása miatt, míg a (ii) esetben a jogi érdekekkel bíró személynek nem keletkezik térítő keresete, hanem a hitelező jogaiba lép, azaz teljesítése esetén az eredeti igényt érvényesítheti.³⁰

A jogilag közönyös közbenjáró meghatározása körében Grosschmid meghatározta a harmadik személy általi teljesítés *differentia specifica*-ját. Álláspontja szerint, ha a harmadik személy az adós saját szolgáltatását teljesíti, akkor nem beszélhetünk harmadik személy általi teljesítésről, legfeljebb „*többé-kevésbé nem személyes*” szolgáltatásról. Ezzel szemben, amikor a harmadik személy bár az adós helyett, de a saját nevében teljesített, akkor harmadik személy általi teljesítés történt. Grosschmid ezt úgy fejezte ki, hogy a teljesítés „*csak érte*” (vagyis az adósért) történt, de ettől még a harmadik személy a saját nevében teljesített.³¹

Grosschmid úgy foglalt állást, hogy mivel a hitelezőt csak az adóssal szemben terhelik kötelezettségek, ezért az (i) esetben a jogilag közönyös harmadik személynek nem keletkezett joga arra vonatkozóan, hogy a teljesítés elfogadását kikényszerítse. Ha azonban az adós nem tiltakozott a teljesítés ellen, annak visszautasítása hitelezői késedelmet eredményezett az adóssal szemben. Ha az adós tiltakozott, a hitelező eldönthette, hogy a felajánlott teljesítést elfogadja, vagy azt, anélkül, hogy hitelezői késedelembe esne, visszautasítja. A (ii) esetben

²⁹ Frank (1845) 666.

³⁰ Glossza Grosschmid Béni Fejezetek kötelmi jogunk köréből című művéhez. Grill Károly Könyvkiadó Vállalat, Budapest, 1932. 367.

³¹ Zsögöd Benő: Fejezetek a kötelmi jogunk köréből I. kötet, Wigand F. K. Könyvnyomdája Pozsonyban, Budapest, 1901. 820.

azonban a harmadik személy a jogi érdekeltsége miatt adott esetben már kikényszeríthette a teljesítést, hiszen arra jogosultsága volt.³²

Grosschmid ezt követően tért rá az (i) eset teljesítésének a jogkövetkezményeire. E körben az Optk. 1358. §-át hivatkozva³³ lapidáris tömörséggel rögzítette, hogy az „*fából vaskarika*”, hiszen ha a teljesítő a hitelező jogaiba lép, akkor nem beszélhetünk térítő keresetről, mivel ez esetben a teljesítő harmadik személy az eredeti *causa*-t érvényesíti. Másfelől a teljesítés kötelemszüntető hatással bír, így ha a harmadik személy megfizeti valakinek a tartozását, ezt követően nem léphet a hitelező jogaiba, hiszen a hitelező jogai a teljesítés miatt megszűntek. Egy megszűnt jognak pedig nem lehet jogutódja.³⁴

E logika ellentmondást félretéve Grosschmid úgy fogalmazott, hogy „*ez valami közép-, vagy elegyes jelenség*”, amely sem az engedményezés, sem az egyszerű fizetés követelményeinek nem felel meg, ezért az ilyen fizetést Grosschmid „*szubrogatív fizetésnek*” tekintette. Grosschmid, Frankot hivatkozva, úgy foglalt állást, hogy „*a közbenjáró visszkeresetének alapja nem az eredeti causa, hanem az neki „mint ügyviselőnek térítő keresete*””. E térítő kereset jogalapja pedig nem az eredeti *causa*, hanem az adós érdekében véghez vitt eljárás. Épp emiatt élhetett az adós kifogással, ha a fizetés nem szolgálta az ő érdekeit: például elévült követelést teljesítettek, vagy az adós a hitelezővel kisebb összegben is meg tudott volna egyezni, ha a harmadik személy nem fizetett volna.³⁵ Nyulászki rögzítette, hogy a megbízás nélküli ügyvitel alkalmazhatóságát Grosschmid az Mtj.-hez hasonlóan állította fel.³⁶

Ezt követően Grosschmid próbát tett a törvényi engedmény feloldására. Megítélése szerint „*[a]z eredeti követelés pedig csak fedezetéül szolgál a visszkeresetnek, mintegy külső keretként, főként a zálog és egyéb jogerősségek szempontjából*” Rögzítette továbbá Grosschmid, hogy a követelés *ipso facto* illeti meg a teljesítő harmadik személyt.³⁷

Rátérve a (ii) esetre, szenvedő érdekeltséggel bíró személynek, így jogilag nem közönyösnek tekintette Grosschmid a zálogtulajdonost és a kezes is.³⁸ Esetükben tehát, ügyvitel hiányában, térítő kereset nem jött létre, helyette „*az eredeti causa (obligáció) az, a mibe e fizető*

³² Zsögöd (1901) 821-823.

³³ A részemről nehezen érthető e szakasz hivatkozása, hiszen ez a kezesre vonatkozik, aki jogilag nem közönyös fél.

³⁴ Zsögöd (1901) 825.

³⁵ Zsögöd (1901) 825-826.

³⁶ Glossza (1932) uo.

³⁷ Zsögöd (1901) 826.

³⁸ Zsögöd (1901) 829-830.

*succedál.*³⁹ Nyúlász e körben a Mtj. 1087. §-át, illetve 1210. §-át hivatkozta. Előbbi a szenvedő érdekeltséggel bíró, utóbbi a kezes teljesítésének jogkövetkezményeként mondta ki a törvényi engedményt.⁴⁰

II. 2. 3. A Fodor Ármin-féle magyar magánjog releváns részei

Katona Mór számos megállapítást tett a harmadik személy általi teljesítés körében. Rögzítette, hogy mivel „*a szolgáltatás értéke független a szolgáltató személyétől*”, ezért általánosságban véve az „*adós helyett más is végezheti a lerovást*”. A hitelező jogosult volt elfogadni a teljesítést még akkor is, ha azt az adós kifejezetten ellenezte. Elfogadási kötelezettség viszont csak akkor állt fenn, ha a teljesítést az adós nem ellenezte vagy ha a törvény úgy rendelkezett, mint például a *ius offerendi* esetében. E körben említette Katona a kezest is, aki szintén jogosult volt az adós helyett teljesíteni, vagyis kezesség esetén nem pusztán lehetőség, hanem egyben kötelezettség is volt a felajánlott teljesítésnek az elfogadása.⁴¹

Katona az adós helyetti teljesítés általános jogkövetkezményeként az adós felszabadulását jelölte meg a hitelező követelése alól. Meglátása szerint bár az adós felszabadult a hitelező követelése alól, de „*nem a kötelelem alól*”, mert a teljesítést nyújtó harmadik személy lépett a kielégített hitelező helyébe. Másképp alakult a helyzet, ha a harmadik személy ajándékozási célzattal teljesített, vagy teljesítésének indoka az adós felé fennálló tartozásának a kiegyenlítése volt. Ez utóbbi két esetben az adós nemcsak a követelés alól, hanem a kötelelem alól is szabadult, tartozása „*objective*” is megszűnt.⁴²

A kezesség körében Katona úgy foglalt állást, hogy a kezes és a főadós közötti jogviszony a hitelező szempontjából közömbös, az „*csak a regressus kérdésében válik fontossá*”⁴³. A főadós és a kezes közti relációban Katona aszerint differenciált, hogy állt-e fent köztük előzetesen szerződéses viszony. Ha igen, akkor elsődlegesen ez alapján kellett a kapcsolatukat rendezni és döntenie a regressz igényről. Ha például a kezes a fizetésével az adós felé fennálló tartozását egyenlítette ki, esetleg ajándékozási célzat vezette, vagy az adós által felvett kölcsönt igazából a kezes használta fel, akkor a kezest nem illette meg regressz igény.⁴⁴

³⁹ Zsögöd (1901) 828.

⁴⁰ Glossza (1932) 368.

⁴¹ Katona Mór: A tartozás lerovása, teljesítése. In: Fodor Ármin: Magyar magánjog III. kötet. Pallas Részvénytársaság Nyomdája, Budapest, 1898. 232.

⁴² Katona (1898) uo.

⁴³ Katona Mór: A kötelelem átváltozásáról. In: Fodor (1898) 203.

⁴⁴ Katona (1898) 208.

Előzetesen fennálló szerződéses viszony hiánya esetén, ha a kezes teljesített, két igény közül választhatott: (i) „*vagy kártérítésből nyer regressust a főadós ellen*”, (ii) vagy a „*hitelezőtől átadatja magának a követelést*” és mint az eredeti hitelező jogutóda lép fel és keres kielégítést az adóstól.⁴⁵

Katona mellett Kiss Mór is foglalkozott a kezességgel. Kiss is úgy vélekedett, hogy a regressz igény kérdésében elsődlegesen a kezes és a főadós közötti jogviszony volt a döntő. Meglátása szerint, amikor ilyesfajta jogviszony a felek között nem állt fenn, ha a kezes teljesített, a hitelező követelése a törvény erejénél fogva („*cessio ficta*”) átszállt rá. Ezt alátámasztandó kiemelt kettő részletet Márkus Dezső döntvénygyűjteményéből.⁴⁶ E citált részletek szerint „*[a]z egyenes adós azon összeggel, melyet helyette a kezes a hitelezőnek fizetett, rendszerint adósává válik.*”, továbbá a kezes „*a fizetés folytán, engedményezés nélkül is, a hitelező jogaiba lép [...]*.”⁴⁷

II. 2. 4. Kolosváry Bálint álláspontja

Kolosváry hangsúlyozta, hogy a harmadik személy általi teljesítés „*kizártnak nem tekinthető*” és e teljesítés is kötelemszüntető hatással bír a kötelezett és a jogosult közötti jogviszonyban.⁴⁸ Más tartozásának a kiegyenlítéséhez nem volt szükség az adós hozzájárulására, így a kötelemből az adós akár akarata ellenére is szabadulhatott. Azonban a teljesítést a jogosult csak akkor volt köteles elfogadni, ha a teljesítéshez a kötelezett hozzájárult vagy erre őt a törvény kötelezte. Ilyennek minősült Kolosváry szerint a *ius offerendi* esete, továbbá a kezes teljesítése is. Kolosváry szerint azonban, amennyiben az adós megbízottja vagy képviselője teljesített, az olyan volt, mintha maga az adós teljesített volna személyesen, így ilyen esetekben harmadik személy általi teljesítésről nem beszélhattünk.⁴⁹

Kolosváry is kiemelte, hogy a teljesítés jogkövetkezményei a teljesítést nyújtó harmadik személy és az adós közötti jogviszony függvényében alakultak. Ha a harmadik személy az adós beleegyezése nélkül teljesített, akkor csak a megbízás nélküli ügyvitel szabályai szerint követelhetett megfelelő megtérítést (*actio contraria*) az adóstól és a követelés engedményezését nem követelhetette. Ha azonban a harmadik személy a tartozását akarta ily módon teljesíteni vagy ajándékozási szándék vezette, akkor sem megtérítésre, sem *cessio*-ra

⁴⁵ Katona (1898) uo.

⁴⁶ Márkus Dezső: Magyar magánjog mai érvényben, III. kötet. Grill Károly Könyvkiadóvállalata, Budapest, 1906. 267-268. o

⁴⁷ Kiss Mór: Kezességi szerződés. In: Fodor (1898) 655-656.

⁴⁸ Kolosváry Bálint: A magyar magánjog tankönyve – II. kötet. Grill Károly Könyvkiadóvállalata, Budapest, 1911. 111.

⁴⁹ Kolosváry (1911) 112.

nem volt jogosult. A követelés engedményezését a harmadik személy ugyanis csak akkor követelhette, ha ebben az adóssal megegyezett.⁵⁰

A kezességgel kapcsolatban Kolosváry is kezes és a főadós közötti jogviszony primátusa mellett érvelt, e jogviszony hiányában pedig a törvényi engedmény jogkövetkezményét hivatkozta. Rögzítette továbbá, hogy az adós pozícióján a kezes teljesítése nem változtatott, illetve a kezes és a főadós közötti jogviszonyból eredő kifogások igénybevétele „önként értetődő tétel”.⁵¹

II. 2. 5. Szladits Károly álláspontja

Szladits Károly hasonlóan a harmadik személy általi teljesítés lehetősége mellett foglalt állást, feltéve, hogy a kötelem nem személyhez kötött. Szladits e harmadik személy általi teljesítést tekintette szubrogatív teljesítésnek.⁵² A harmadik személy részéről felajánlott teljesítésnek az adós ellentmondhatott, amely jogosította, de nem kötelezte a hitelezőt a felajánlott teljesítés visszautasítására.⁵³

Szladits szerint a teljesítés elfogadásával a követelés megszűnt és a teljesítést nyújtó harmadik személy a közte és az adós közt fennálló jogviszony alapján követelhetett megtérítést. E jogviszony lehetett megbízási vagy megbízás nélküli ügyvitel is. Ha az adós beleegyezésével ajánlotta fel a teljesítést a harmadik személy, annak elutasítása hitelezői késedelmet eredményezett. A harmadik személy úgy is felajánlhatta a teljesítést, hogy cserébe a hitelező a követelést reá engedményezze. Ha így fogadta el a teljesítést a hitelező, a követelés „*az adóssal szemben, legalábbis formailag, fennmarad.*” Ha megtörtént az engedményezés, a harmadik személy a követeléssel kapcsolatos jogokat is megszerezte. Az adós azonban „*az ily engedménnyel szemben is*” felhozhatta azokat a kifogásokat, amelyek a közte és a harmadik személy közötti jogviszonyból eredtek. Elképzelhető ugyanis, hogy a fizetés ellenére nem gazdagodott az adós, mert a teljesített követelés elévült, vagy egyébként kisebb összeggel is kiegyezhetett volna a hitelezővel, ha a harmadik személy nem teljesít.⁵⁴

Szladits szerint az adós és a hitelező közös akarata főszabályként megakadályozhatta azt, hogy harmadik személy teljesítsen. Ehhez képest kivétel a *ius offerendi* esete volt, hiszen ilyen

⁵⁰ Kolosváry (1911) 113.

⁵¹ Kolosváry (1911) 301-302.

⁵² Szladits Károly: A magyar magánjog vázlata. Grill Károly Könyvkiadó vállalata, Budapest, 1937. 81.

⁵³ Szladits (1937) 82.

⁵⁴ Szladits (1937) uo.

esetben a harmadik személy joghatályosan teljesíthetett az adós és a hitelező közös akaratára ellenére is.⁵⁵

A kezesség körében Szladits kiemelte, hogy ha a kezes tudott a főkötelezettség nemlétezéséről, egyéb defektusáról, akkor a kezest önálló adósnak kellett tekinteni.⁵⁶ Szladits utalt arra, hogy bár a kezes és a főadós között állhat fenn előzetes, például megbízási jogviszony, ez nem szükségszerű. Jogviszony hiányában, ha a kezes a főadós érdekében és feltehető akaratára szerint járt el, a kezes megbízási nélküli ügyvivőnek volt tekinthető. A kezes általi teljesítés jogkövetkezménye a követelés törvényi engedménye volt, a mellékjogok fennmaradása mellett. Az így átszállt követelés azonban csak a kezes azon megtérítési igényét biztosította, amely a közte és a főadós közötti jogviszonyból eredt. Ha tehát nem illette meg megtérítési igény a kezest, ezt az adós kifogásként akkor is felhozhatta, ha a kezes mint törvényi engedményes lépett fel.⁵⁷

II. 2. 6. A Szladits-féle magánjog releváns részei

Abból, hogy „[a]z adós helyett harmadik személy is teljesítheti a kötelezettséget [...]”⁵⁸ Dezső Gyula azt vezette le, hogy a harmadik személynek jogosultsága volt a teljesítésre, így azt a jogosult főszabályként nem utasíthatta vissza, ellenkező esetben késedelembe esett. Ennek oka, hogy a személyhez nem kötött szolgáltatások visszautasítása „*sikanéria jellegével*” bírt volna. Dezső rögzítette, hogy csak az minősült harmadik személynek, aki nem az adós képviselőjében, hanem attól függetlenül teljesített.⁵⁹

Kiemelte, hogy az adós tiltakozása a felajánlott teljesítés elfogadásának gátat nem szabott, mindössze jogosította a hitelezőt a visszautasításra.⁶⁰ Dezső úgy foglalt állást, hogy az adós tiltakozása esetén egy olyan érdekellentét állunk szemben, amelynél a hitelező érdeke élvez prioritást. A hitelező érdeke ugyanis az, hogy megkapja, ami neki jár. Ez az érdek pedig megelőzi az adós ellenzését kiváltó érdekét. Értve ez utóbbi alatt azt a bizonyos erkölcsi hátrányt, amely a harmadik személy általi teljesítésből eredhet. Dezső erre vonatkozólag egy *de lege ferenda* javaslatot is megfogalmazott, miszerint abban az esetben, ha lejáratkor az adós

⁵⁵ Szladits (1937) uo.

⁵⁶ Szladits (1937) 144-145.

⁵⁷ Szladits (1937) 147-148.

⁵⁸ Mtj. 1086. §

⁵⁹ Dezső Gyula: A teljesítés módja, helye és ideje. In: Szladits Károly: Magyar Magánjog, Kötelmi jog általános része. Grill Károly Könyvkiadóvállalata, Budapest, 1941. 416-417.

⁶⁰ Dezső (1941) uo.

és a harmadik személy egyszerre ajánlja fel a teljesítést, a hitelező az adósét legyen köteles elfogadni.⁶¹

Összegezve gondolatait, Dezső szerint a hitelező elfogadási kötelezettségéhez nem kellett az adós beleegyezésének pozitív feltétele, elegendő volt az a negatív feltétel, hogy az adós azt nem ellenezte.⁶²

Dezső szerint a jogosult a teljesítés elfogadása kapcsán meglehetősen szabadon mozgott. Bárkitől és a lejárát után bármikor elfogadhatta a teljesítést. Kivételt képzett azonban, amikor az adós ellen végrehajtást vezetett egy másik hitelező (*ius offerendi* – megváltási jog). Ekkor ugyanis azok a harmadik személyek, akiknek jogát, birtokát, avagy valamely érdekét a végrehajtás érintette, a követelést magukhoz válthatták: „[a]z ilyen teljesítéssel a követelés nem szűnik meg, csupán átszáll a hitelezőről arra, aki az adós helyett teljesített. (*Legalis cessio.*)” Ez esetben a hitelező akkor sem tagadhatta meg a teljesítés elfogadását, ha a teljesítés ellen az adós egyébként tiltakozott. Ha a hitelező mégis így tett, akkor késedelembe esett a harmadik személlyel szemben.⁶³ Ez esetben tehát sem az adós, sem a hitelező tiltakozása nem képezhetette akadályát a megváltási jog gyakorlásának.⁶⁴ Fontos látni azonban: törvényi engedmény csak ennél a teljesítésénél volt.

Villányi László a megbízás nélküli ügyvitel esetei körében említette az idegen kötelezettségek megfizetését.⁶⁵ Az ügyvitel legfontosabb következményének az ügyvivő költségtérítési jogát tekintette. Ha eljárása helyénvaló volt, akkor ezen igényét megbízottként követelhetette, ellenkező esetben csak az alaptalan gazdagodás szabályai szerint.⁶⁶ Személyi Kálmán az alaptalan gazdagodás körében pedig utalt arra, hogy egy behajthatatlan követelés megfizetése nem eredményezett gazdagodást, így a megbízás nélküli ügyvivő igényérvényesítése ez esetben nem lehetett volna sikeres.⁶⁷

Villányi az engedményezés körében írt annak speciális esetéről, a törvényi engedményről. Villányi úgy foglalt állást, hogy a kezes mellett ily módon szerezte meg a követelést az harmadik személy is, aki az adós beleegyezésével elégítette ki a hitelezőt, mivel ez esetben

⁶¹ Dezső (1941) 418.

⁶² Dezső (1941) 419.

⁶³ Megjegyzem, ha Dezső a harmadik személy jogosultságának tekintette a teljesítést, ez a tétel általános szabály volt és nem csak a *ius offerendi* körében érvényesült.

⁶⁴ Dezső (1941) uo.

⁶⁵ Villányi László: Megbízás nélküli ügyvitel. In: Szladits Károly: Magyar Magánjog, Kötelmi jog különös része. Grill Károly Könyvkiadóvállalata, Budapest, 1942. 688.

⁶⁶ Villányi (1942) 692-694.

⁶⁷ Személyi Kálmán: Alaptalan gazdagodás. In: Szladits (1942) 755

szubrogatív fizetés történt. Ha beleegyezés nélkül fizetett a harmadik személy és ezt a hitelező elfogadta, a fizető harmadik személy csak követelhetette a követelés átruházását (*cessio necessaria*), de törvényi engedmény nem történt.⁶⁸

Villányi egy további helyen írt még a harmadik személy általi teljesítésről. Itt, ellentétben Dezsővel, úgy foglalt állást, hogy a hitelező csak akkor volt köteles elfogadni a teljesítést, ha abba az adós beleegyezett. Villányi szerint tehát az adós hallgatása nem eredményezett teljesítési jogosultságot a harmadik személy oldalán.⁶⁹

A kezességről Villányi a kötelem alanyai körében írt. Már az elején utalt arra, hogy vannak olyan „*jogi helyzetek*”, amelyeknél „*kettőnél több, különböző minőségű érdekállás*” jelenik meg. Az ilyen helyzeteket pedig érdemes több jogviszony összetételének tekinteni.⁷⁰ Hangsúlyozta, hogy a kezességvállalás érvényességéhez a főadós hozzájárulása nem szükséges, hiszen az adós helyzete a kezességvállalása által nem súlyosbodik. Ha azonban van adósi hozzájárulás, ennek a főadós és a kezes közötti jogviszonyban lehetett jelentősége.⁷¹

Rátérve a kezes és a főadós közötti jogviszonyra, Villányi rögzítette, hogy a kezes a maga igényét elsődlegesen ebből a jogviszonyból deriválhatta. Villányi e jogviszony ügyviteli jellegét hangsúlyozta: a kezes többnyire a főadós megbízottjaként vagy annak megbízás nélküli ügyvivőjeként járt el. Ez esetben a kezes, mint ügyvivő, költségtérítési igénnyel léphetett fel a teljesítése miatt, ha pedig eljárása nem volt helyénvaló, a főadós kifogással élhetett. Ha a kezes és a főadós között másfajta jogviszony állt fenn, akkor ennek a másfajta jogviszonynak a szabályait kellett alkalmazni a kezes megtérítési igényére. Így például a kezes nem illette meg megtérítési igény ajándékozási szándék esetén, vagy ha tartozása állt fenn a főadós irányába, esetleg a felvett kölcsönt a kezes használta fel. Előzetesen fennálló jogviszony hiányában az alaptalan gazdagodás szabályai rendezhették a helyzetet, bár Villányi is utalt arra, hogy mivel a kezes a teljesítéssel megszerezte a követelést, alaptalan gazdagodásról nem lehetett szó.⁷²

Villányi a kezesi teljesítés jogkövetkezményének egyértelműen a törvényi engedményt (*cessio legis*) tekintette. Rögzítette, hogy e körben külön jogcselekmény (pl: engedményezés) nem szükséges, hiszen az a törvénytől erejénél fogva következik be. Kiemelte azonban, hogy a követelés átszállása korlátozott, pusztán „*alaki jelentőségű*”. Annak „*célja csak az, hogy a*

⁶⁸ Villányi: Engedmény. In: Szladits (1941) 165.

⁶⁹ Villányi: Teljesítés. In: Szladits (1941) 588.

⁷⁰ Villányi (1941) 67.

⁷¹ Villányi (1941) 88.

⁷² Villányi (1941) 100-104.

kezes visszkereseti követelését könnyebben érvényesíthesse.”. Az átszállás ugyanis nem érintette a kezes és a főadós közötti viszonyt, az abból eredő követelések és kifogások fennmaradtak. Ha tehát a kezest e jogviszony alapján nem illette meg megtérítési igény, mert például a kezes ügyvitelét a főadós kifogásolta, erre a főadós a törvényi engedmény útján átszálló követelés érvényesítése körében is hivatkozhatott.⁷³

A kezes a törvényi engedmény útján átszálló követelést akár figyelmen kívül is hagyhatta és felléphetett kizárólag a visszkereseti igénye alapján. Ha a főadós a maga teljesítéséről nem értesítette a kezest, és ezért a kezes a már teljesített követelést fizette meg kétszeresen, vagy esetleg az eredeti követelés elévült, akkor kizárólag e visszkereseti igénye alapján léphetett fel a kezes.⁷⁴

Kiemelte Villányi, hogy a kezesre nézve e korlátozott rendeltetés ellenére is előnyös a követelés törvényi átszállása. Ezáltal ugyanis a kezes megszerezte a követeléssel egybekapcsolt mellékjogokat is (pl: zálogjog). Továbbá a sikeres igényérvényesítéshez a kezesnek elegendő volt csupán azt bizonyítania, hogy kezesként fizetett. A kettejük közötti jogviszonyra vonatkozóan bizonyítási teher a kezest nem terhelte, a megtérítési igény megalapozatlanságát a főadósnak kellett (ellen)bizonyítania.⁷⁵

II. 2. 7. Nizsalovszky Endre álláspontja

Nizsalovszky is a harmadik személy általi teljesítés megengedhetősége mellett foglalt.⁷⁶ Nizsalovszky hasonlóan distinkciót tett az elfogadás kötelező és lehetséges esetei között. A *ius offerendi*-ből eredő teljesítési jogosultságot is rögzítette. A harmadik személy általi teljesítés elfogadását minden esetben kötelemszüntetőnek tekintette. Lábjegyzetként azonban kiemelte Nizsalovszky, hogy e megszűnés nem feltétlen objektív megszűnés, hiszen a követelés esetleg a teljesítő harmadik személyre szállhatott át.⁷⁷

Az engedményezés körében Nizsalovszky úgy foglalt állást, hogy az engedményezéssel azonos „*jogváltás*” következett be akkor, amikor a törvény bizonyos jogi tény bekövetkeztéhez köti a követelés átszállását. Ilyen jogi ténynek minősült egyrészt a kezes, másrészt minden, szenvedő érdekeltséggel bíró harmadik személy teljesítése.⁷⁸ Nizsalovszky a törvényi

⁷³ Villányi (1941) 101-104.

⁷⁴ Villányi (1941) 105.

⁷⁵ Villányi (1941) 102.

⁷⁶ Nizsalovszky Endre: Kötelmi jog I. – Általános tanok. MEFESZ Jogászkar Kiadása, Budapest, 1949. 294.

⁷⁷ Nizsalovszky (1949) 295

⁷⁸ Nizsalovszky (1949) 351.

engedménytől megkülönböztette a kényszerű engedményt, de e körben a harmadik személy általi teljesítést nem említette.⁷⁹

A kezes teljesítése körében Nizsalovszky úgy foglalt állást, hogy az nem megszüntette a követelést, hanem a követelés mellékjogokkal együtt történő átszállását eredményezte kezesre.⁸⁰ „A főadós elleni követelés a mellékjogaival együtt voltaképpen a hitelezőnek az a szolgáltatása, amellyel a teljesítő kezesnek tartozik.” Nizsalovszky szerint tehát kezesség esetén is lehetett egyfajta viszonyos szolgáltatásról beszélni, még akkor is, ha a követelés a törvény erejénél fogva, *ipso jure* szállt át a kezesre.⁸¹

II. 2. 8. Összefoglalás

A bemutatott jogirodalmi álláspontok között átfedés mutatkozott abban, hogy a harmadik személy általi teljesítés lehetőségét és megengedettségét mindnyájan hangsúlyozták. E körben tehát a Digesta⁸² és az Institúciók⁸³ tételeit követték,⁸⁴ azok ugyanis abból kiindulva, hogy más helyzetén javítani szabad, a harmadik személy általi teljesítést megengedték, akár a kötelezett tiltakozásra ellenére is.

A harmadik személy és a kötelezett közötti jogviszony minősítését pedig úgy tűnik a kezesség római jogi konstrukciójából vezették le. A harmadik személy és a kötelezett között ugyanis állhatott fenn előzetesen egy megbízási jellegű jogviszony, amely esetben a harmadik személy a teljesítésből eredő igényét, mint megbízott, térítő keresetként érvényesíthette (*actio mandati contraria*). Ha pedig nem állt fenn ilyen előzetes jogviszony, a harmadik személy azonban mégis teljesített, a harmadik személyt megbízási nélküli ügyvivőnek kellett tekinteni, aki ebből eredően léphetett fel költségtérítési igénnyel (*actio negotiorum gestorum contraria*).⁸⁵

A jogosult elfogadási kötelezettségét illetően azonban már eltérően vélekedtek. Grosschmid és Szladits szerint, illetve a kodifikációs kísérletek értelmében, ha az adós tiltakozott, a jogosult visszautasíthatta a teljesítést. Ennek a *contrario* értelmezése gyakorlatilag Dezső álláspontja, miszerint a jogosult a teljesítést adósi tiltakozás hiányában főszabályként köteles elfogadni.

⁷⁹ Nizsalovszky (1949) 352.

⁸⁰ Nizsalovszky (1949) 376.

⁸¹ Nizsalovszky (1949) 377.

⁸² Gaius in: Digesta. 3. könyv 5. cím 39. fragmentum

Gaius in: Digesta. 46. könyv 3. cím 53. fragmentum

⁸³ Institúciók 3. Könyv 29. cím

⁸⁴ Siklósi (2021) 1324.

⁸⁵ Siklósi Iván: A fizető kezes visszkereseti jogának történetéhez a római jogban. In: Jogtörténeti Szemle. 2012/2. 47.

Ugyanez az értelmezése Katonának, aki az adós hallgatásából vezette le az elfogadási kötelezettséget. Eltért viszont Kolosváry és Villányi álláspontja, akik szerint elfogadási kötelezettség csak akkor állt fent, ha a teljesítéshez az adós hozzájárult. Ez az ellentmondás fedezhető fel az Mtj. azon rendelkezésében⁸⁶, amely a *ius offerendi* esetében kivételszabályként említette, hogy az adós hozzájárulására nincs szükség, holott azt a főszabály sem követelte meg.

Eltérően vélekedtek továbbá azzal kapcsolatban, hogy a jogosult kivel szemben köteles elfogadni a teljesítést. Grosschmid szerint a jogosult a harmadik személy részéről felajánlott teljesítést főszabályként csak a kötelezettel szemben volt köteles elfogadni. Ha azt jogszerűtlenül visszautasította, akkor hitelezői késedelembe esett, de csak az adóssal szemben, a harmadik személynek ebből jogai nem származhattak. Szladits e tételt csak az adós hozzájárulásával teljesítő harmadik személyre tartotta helytállónak. Dezső szerint a teljesítés a harmadik személy jogosultsága volt, bár jogkövetkezményként ő is a hitelezői késedelmet hivatkozta és csak a *ius offerendi* körében hangsúlyozta, hogy a jogosult a harmadik személlyel szemben esik késedelembe jogszerűtlen visszautasítás esetén.

A harmadik személy általi teljesítés jogkövetkezményeként Frank a térítő kereset létrejötté mellett az eredeti követelés teljesítés ellenére történő fennmaradása és annak kötelező ügyleti engedményezése mellett érvelt. Grosschmid azonban elutasította az ügyleti engedményt és annak törvényi átszállásáról írt, hangsúlyozva, hogy az „*csak fedezetül szolgál a visszkeresetnek.*” Katona a harmadik személy általi teljesítés jogkövetkezményét úgy magyarázta, hogy annak eredményeként az adós nem „*objective*” a kötelem, hanem csak a hitelező követelése alól szabadult. Kolosváry pedig a törvényi engedményt csak akkor tartotta alkalmazandónak, ha abban a harmadik személy és a kötelezett megegyezett, ellenkező esetben a harmadik személy csak mint megbízás nélküli ügyvivő támaszthatott igényt a kötelezettel szemben. Szladits a harmadik személy teljesítésből eredő igénye jogalapjaként a közte is a kötelezett között fennálló jogviszonyt jelölte meg, de nem zárta ki, hogy a teljesített követelés „*formailag*” fennmaradjon és azt a jogosult a harmadik személyre engedményezze a teljesítésért cserébe. Villányi szerint pedig törvényi engedményre csak akkor került sor, ha a teljesítéshez a kötelezett hozzájárult, ellenkező esetben a harmadik személy csak követelhetette a teljesített követelés engedményezését, biztosítva ezáltal a megbízás nélküli ügyvitelből eredő költségterítési igényét.

⁸⁶ Mtj. 1087. §

A *ius offerendi*-t szinte azonosan értelmezték: a teljesítés elfogadásának kötelező esetének tekintették, amelynek jogkövetkezménye a teljesített követelés törvényi engedménye. Az azonos értelmezés valószínűleg annak volt köszönhető, hogy a kodifikációs tervezetek gyakorlatilag ezt mondták ki *expressis verbis*.

A kezesség körében Frank azt emelte ki, hogy a kezességvállaláshoz az adós beleegyezésére nem volt szükség, a kezest térítő kereset illetve meg, illetve az eredeti követelés átruházást követelhetette. Grosschmid ezzel szemben tagadta a térítő kereset létrejöttét és az eredeti *causa* alapján történő fellépés kizárólagossága mellett érvelt. A megtérítési igényt illetően Katona a kezes és a főadós közötti fedezeti jogviszony primátusát és determinatív jellegét, jogviszony hiányában pedig a kezes kártérítési vagy az eredeti követelés átruházására irányuló igényét hangsúlyozta. A fedezeti viszony szerepéről hasonlóan vélekedett Kolosváry is, ilyesfajta jogviszony hiányában azonban a törvényi engedmény szabályait tekintette alkalmazandónak. A fedezeti viszonyt Szladits is kiemelte, a törvényi engedmény szabályait pedig ilyesfajta jogviszony fennállása esetén is alkalmazandónak tekintette, kiemelve, hogy a törvényi engedmény útján átszállt követelés csak a visszkereseti igényt biztosította. Ugyanígy foglalt állást Villányi is, aki a törvényi engedmény útján átszállt követelés „alaki jelentőségével” fejezte ki, hogy az csak a visszkereseti igény fedezetéül szolgál.

II. 3. Az 1959-es Polgári Törvénykönyv

II. 3. 1. A törvénytörvény és a miniszteri indokolás

A régi Ptk. 286. §-a szabályozta a harmadik személy általi teljesítést. E szakasz (1) bekezdése szerint *„[a] jogosult a harmadik személy részéről felajánlott teljesítést is köteles elfogadni, ha ehhez a kötelezett hozzájárult, és a szolgáltatás nincs személyhez kötve, illetőleg nem igényel olyan szakértelmet vagy képességet, amellyel a harmadik személy nem rendelkezik. A kötelezett hozzájárulása nem szükséges, ha a harmadik személynek törvényes érdeke fűződik ahhoz, hogy a teljesítés megtörténjék.”* A (2) bekezdés értelmében pedig *„[a] követelés biztosítékai ilyenkor fennmaradnak, amennyiben a követelés a teljesítő harmadik személyre átszáll, vagy e harmadik személy a kötelezettől megtérítést követelhet.”*

A törvény miniszteri indokolása (a továbbiakban e címen belül: Indokolás) rögzítette, hogy a harmadik személy részéről felajánlott teljesítést főszabályként el kell fogadni, hiszen az a jogosult érdeke, hogy a reális teljesítés megvalósuljon, és *„általában mindegy, hogy ki teljesít”*. E főszabály alól azonban kivételt jelentett a kötelezett hozzájárulásának a hiánya, továbbá a

személyhez kötött szolgáltatások, illetve a harmadik személy szakértelmének vagy képességének a hiánya. A kötelezett hozzájárulását azonban a (1) bekezdés második mondata szerinti törvényes érdek, vagyis a *ius offerendi* pótolhatta.⁸⁷

Meglátásom szerint a normaszöveg illetően megfogalmazása miatt kérdéses volt, hogy a jogosult vajon elfogadhatta-e a teljesítést, ha arra egyébként azért nem volt köteles, mert a kötelezett hozzájárulása hiányzott. További interpretációs nehézséget okozott az Indokolás azon része, amely úgy foglalt állást, hogy a teljesítés elfogadása esetén, ha a kötelezett és a harmadik személy között nem állt fenn jogviszony, akkor a visszterhesség vélelméből kell kiindulni és törvényes engedmény következik be. A normaszöveg jogkövetkezményként ugyanis csak a biztosítékok fennmaradásáról rendelkezett, a törvényi engedménnyel pedig csak mint lehetőség számolt.⁸⁸

A kezes teljesítését a régi Ptk 276. §-a szabályozta. E szakasz (1) bekezdése szerint „[a]mennyiben a kezes a jogosultat kielégíti, a követelés az azt biztosító és a kezességvállalást megelőzően keletkezett jogokkal, valamint a végrehajtási joggal együtt reá száll.” A törvényi engedményre az Indokolás nem tért ki.

II. 3. 2. A régi Ptk. kommentárirodalma

Meglehetősen *contra legem* értelmezték a harmadik személy általi teljesítés szabályait a régi Ptk. kommentáraiban. Kisfaludi András szerint a kötelezettet úgy védte e norma, hogy főszabály szerint, ha a hozzájárulása hiányzott, a harmadik személy részéről felajánlott teljesítést a jogosult nem fogadhatta el, vagy ha elfogadta, ennek a kötelezettre nézve nem volt kötelemszüntető hatása, ő továbbra is teljesíthetett, illetve a harmadik személy a kötelezettel szemben nem léphetett fel. Kisfaludi szerint e szabályt a nyelvtani értelmezésével ellentétesen kellett értelmezni, ha ugyanis a jogosult nem volt köteles, akkor igazából jogosult sem volt elfogadni a teljesítést. Kiemelte továbbá Kisfaludi, hogy bár a jogszabály a harmadik személy általi teljesítés jogkövetkezményeként csak a mellékjogok fennmaradásáról rendelkezett, a joggyakorlat e szabályba beleértette a törvényi engedményt is, feltéve, hogy a harmadik személy nem ajándékozási célzattal teljesített.⁸⁹

⁸⁷ A Magyar Népköztársaság polgári törvénykönyve – Az 1959. évi IV. törvény és a törvény javaslatának miniszteri indokolása. Közigazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1960. 215-216.

⁸⁸ Indokolás 216.

⁸⁹ Kisfaludi András: Teljesítés harmadik személy által. In: Petrik Ferenc (szerk.): Polgári jog – Kommentár a gyakorlat számára. Elektronikus kiadvány. HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó, Budapest, 2012. 286. §-hoz írt rész

Harmathy Attila a kötelezett védelmét hasonlóan látta: a kötelezett hozzájárulása hiányában történő teljesítés főszabályként nem volt kötelemszünetítő. Ilyen esetben a harmadik személy kizárólag a jogosulttal szemben léphetett fel a jogalap nélküli gazdagodás szabályai alapján. A teljesítés jogkövetkezménye Harmathy szerint is a törvényi engedmény volt, feltéve, hogy a harmadik személy a saját érdekében lépett fel. Ekkor ugyanis a harmadik személy a kötelezett kötelezettségének a teljesítésével igazából megvásárolta a jogosult követelését. Ha viszont a harmadik személy a kötelezett nevében, vagy a kötelezett helyett, de annak javára teljesített, akkor úgy kellett tekinteni, hogy a kötelezett maga teljesített, így törvényi engedményre nem került sor.⁹⁰

A kezes teljesítésének a jogkövetkezményeit a kommentárok eltérően közelítették meg. Míg a Harmathy Attila a kezes teljesítésének a jogkövetkezményének a követelés törvényi engedményét tekintette⁹¹, addig Zoltán Ödön árnyaltabban közelítette meg e kérdéskört. Szerinte ugyanis elsődlegesen a kötelezett és a kezes közötti jogviszony döntötte el, hogy mi a teljesítés jogkövetkezménye. Ilyen jogviszony hiányában a főszabály az volt, hogy a kezes megtérítést követelhetett a kötelezettől. E megtérítési igény biztosítéka volt a kezesre átszálló követelés, illetve annak biztosítékai. Zoltán szerint, és e körben a Legfelsőbb Bíróság joggyakorlatára hivatkozott, a kezes kötelezettel szembeni igényének *causa*-ja önálló, megtérítési jellegű, annak jogcíme eltért az eredeti követeléستől.⁹²

II. 4. A Ptk. és az ahhoz vezető kodifikációs folyamat

II. 4. 1. A Ptk. közlönyállapota

2012-ben került publikálásra az új Polgári Törvénykönyv Bizottsági Javaslat (e címen belül a továbbiakba: Bizottsági Javaslat), melynek szövege a dolgozatom szempontjából vizsgált jogintézményekre vonatkozóan gyakorlatilag megegyezett a Ptk. közlönyállapot szerinti szövegével. A közlönyállapot szerinti Ptk. 6:57. § (1) bekezdése szerint *„a jogosult a harmadik személy részéről felajánlott teljesítést köteles elfogadni, ha ehhez a kötelezett hozzájárult, a szolgáltatás nincs személyhez kötve és nem igényel olyan szakértelmet vagy képességet, amellyel a harmadik személy nem rendelkezik. A kötelezett hozzájárulása nem szükséges, ha a*

⁹⁰ Harmathy Attila: A teljesítés és a beszámítás. In: Gellért György (szerk.): A Polgári Törvénykönyv magyarázata I. kötet. Complex Kiadó, Budapest, 2007. 1034.-1035.

⁹¹ Harmathy Attila: A kezesség. In: Petrik (2012) 276. §-hoz írt rész

⁹² Zoltán Ödön: A szerződést biztosító mellékkötelezettségek. In: Gellért (2007) 1002-1003.

harmadik személynek lényeges jogi érdeke fűződik ahhoz, hogy a teljesítés megtörténjék, és a kötelezett a teljesítést elmulasztotta, vagy nyilvánvaló, hogy időben nem tud teljesíteni.”

A (2) bekezdés szerint „[h]a a kötelezett és a harmadik személy közötti jogviszonyból más nem következik, a harmadik személyt megtérítési igény illeti meg a kötelezettel szemben.” Míg a (3) bekezdés szerint „[h]a a követelés teljesítésére tekintettel a harmadik személynek követelése keletkezik a kötelezettel szemben, a megszűnt követelés biztosítékai fennmaradnak, és e követelést biztosítják. Ezt a rendelkezést kell alkalmazni akkor is, ha a követelés kielégítésére zálogjog vagy biztosítékot nyújtó személy helytállása alapján kerül sor.”

A Ptk. tehát a harmadik személy általi teljesítést alapvetően a régi Ptk. szellemében szabályozta, változást csak a jogkövetkezményeket illetően hozott. E körben Ptk. miniszteri indokolása⁹³, megismételve a Bizottsági Javaslatot⁹⁴, úgy foglal állást, hogy a régi Ptk. dogmatikailag kifogásolható módon rendezte a harmadik személy általi teljesítést, ugyanis a régi Ptk. egyszer megtérítési igényről, máskor a teljesített követelés törvényi engedményéről beszélt. A Ptk. szövege ezzel szemben egységesít: ha a harmadik személy teljesít, a kötelem megszűnik, az eredeti kötelezett pedig elszámolási viszonyba kerül a harmadik személlyel. Mivel a követelés megszűnése magát a kötelmet szünteti meg, ezért a követelés törvényi engedménye értelmetlen konstrukció.

Kiemelte továbbá az indokolás, hogy a teljesítés kötelemszüntető hatása mint logikai kiindulópont mentén egységesítette a hasonló eseteket (dologi kötelezett, kezes, biztosító megtérítési igénye). Ennek eredményeként a Ptk. közlönyállapot szerinti szövege a kezes teljesítését nem szabályozta külön és a törvényi engedményt sem mondta ki.

II. 4. 2. Az Ptk.-t megelőző kodifikációs kísérletek

Hasonlóan a 2006-os Vitatervezethez, a 2008-as Szakértői Javaslathoz⁹⁵ és Polgári Törvénykönyvről szóló 2009. évi CXX. törvény (a továbbiakban: 2009-es Ptk.) 5:29. §-ához, a Ptk. 6:57. § (1) bekezdése gyakorlatilag a régi Ptk. szövegét vette át. A Szakértői Javaslat és a 2009-es Ptk. a teljesítés jogkövetkezménye körében is a régi Ptk.-t követte.

⁹³ T/7971. számú törvényjavaslat indokolással a Polgári Törvénykönyvről. Budapest, 2012. 561-562.

⁹⁴ Vékás Lajos (szerk.): Az új Polgári Törvénykönyv Bizottsági Javaslat magyarázatokkal. Budapest, Complex Kiadó, 2012. 361.

⁹⁵ Vékás Lajos (szerk.): Szakértői Javaslat az új Polgári Törvénykönyv tervezetéhez. Budapest, Complex Kiadó, 753.

A Vitatervezet azonban a jogkövetkezmények körében eltérést mutatott. A Vitatervezet 5:29. § (2) bekezdése ugyanis úgy rendelkezett, hogy a harmadik személy általi teljesítés eredményezheti a kötelelem megszűnését vagy fennmaradását is. Megszűnés esetén a harmadik személy megtérítést követelhetett. A harmadik személy és a kötelezett közötti megállapodásból azonban a kötelelem, illetve annak biztosítékainak a fennmaradása és átszállása is következhetett. A Vitatervezet indokolása szerint az eredeti jogosult kielégítésével a kötelezett bár „szabadul az alapul szolgáló kötelemből”, elszámolási viszonyba kerül a teljesítést nyújtó harmadik személlyel. A jogkövetkezmények a kötelezett és a harmadik személy között „*esetlegesen fennálló más jogviszony*”, illetve „*az alapul szolgáló kötelelem sajátosságai szerint*” alakulnak.⁹⁶

Megjegyzem, a jogkövetkezmények alakulását a Szakértői Javaslat is hasonlóan vezette le, kiegészítve azzal, hogy a törvényi engedmény törvényi rendelkezésen is alapulhat.⁹⁷ A lényegi különbség az volt, hogy a Vitatervezet szerint az eredeti követelés biztosítékai csak akkor maradtak fent, ha a követelés is fennmaradt, míg a Szakértői Javaslat értelmében a biztosítékok akár a megtérítési követelést is biztosíthatták.

Rögzítendő azonban, hogy a kezes teljesítését az említett kodifikációs kísérletek mind külön szabályozták és annak jogkövetkezményeként egységesen a törvényi engedményt mondták ki. A Vitatervezet⁹⁸ és a Szakértői Javaslat⁹⁹ indokolása e jogkövetkezményre a „*cessio legis*” és a „*subrogatio*” kifejezést használta, kiemelve, hogy ezt az igényt nem szabad összetéveszteni a kezest a saját jogán, a közte és a kötelezett közötti jogviszony alapján megillető igénnyel.

II. 4. 3. A Ptk. kommentárirodalma

Az egyes kommentárok eltérően interpretálták a harmadik személy általi teljesítés normaszövegét. Vékás Lajos szerint, ha harmadik személy teljesít, az eredeti kötelelem megszűnik és létrejön egy elszámolási viszony. A kötelezett és a harmadik személy közötti jogviszony határozza meg, hogy a harmadik személyt megilleti-e megtérítési igény.¹⁰⁰ E jogviszony determinatív jellegét Osztovits András is elismerte, szerinte azonban, ha ilyen jogviszony nem állt fenn, akkor a visszterhesség vélelme folytán törvényes engedmény

⁹⁶Polgári Törvénykönyv - Ötödik Könyv - Kötelmi jog - Javaslat – Normaszöveg és Indokolás. Budapest, 2006. július 31. 5:29. §-hoz írt részlet.

⁹⁷ Vékás (2008) uo.

⁹⁸Polgári Törvénykönyv - Ötödik Könyv - A kötelek - Biztosítéki szerződések - Javaslat – Normaszöveg és Indokolás. Budapest, 2006. november 14.

⁹⁹ Vékás (2008) 1036.

¹⁰⁰ Vékás Lajos: A kötelelem teljesítése. In: Vékás Lajos – Gárdos Péter (szerk.): Kommentár a Polgári Törvénykönyvhöz. 2. kötet. Wolters Kluwer, Budapest. 2014. 1377.

következik be.¹⁰¹ Leszkoven László ezzel szemben azt hangsúlyozta, hogy a megtérítési igény egy új követelés, amely a fizetés tényével keletkezik, azaz ekkortól esedékes. Ez nem törvényi engedmény, vagyis a harmadik személy nem lesz jogutódja az eredeti jogosultnak, hanem egy létrejött kötelmi viszony új jogosultja lesz.¹⁰²

Leszkoven kitért arra is, hogy a harmadik személy általi teljesítés lehetőségét annak ellenére sem lehet kizárni, hogy a kötelemben, Grosschmidot idézve, a kötelezett az „*állandóbb oszlop*”. Leszkoven szerint ugyanis a követelés feletti, köznap értelemben vett rendelkezési jog a kötelezettet illeti meg, ő dönthet arról, hogy teljesít-e, ha igen, mikor és hogyan. Ebből kifolyólag a kötelezett hozzájárulása még pénztartozás esetén sem mellőzhető, hiszen a kötelezett szempontjából egyáltalán nem közömbös, hogy a kötelezettsége mikor, mennyiben és milyen feltételekkel kerül teljesítésre.¹⁰³ Bíró György is hangsúlyozta a megtérítési igény körében, hogy annak létrejöttéhez feltétel, hogy a teljesítés jogszerűen történjék.¹⁰⁴ Úgy tűnik, ők is úgy értelmezték e rendelkezést, hogy a jogosult kizárólag akkor fogadhatja el a teljesítést, ha arra köteles is egyben, vagyis a régi Ptk. kommentáiraiban megfogalmazott és fentebb bemutatott, nyelvtani értelmezéssel ellentétes interpretációt akceptálták.

A kezesség körében Bodzási Balázs és Tőkey Balázs kiemelte, a Ptk. hiányossága, hogy a kezes teljesítésének a jogkövetkezményeit nem rendezi részletesen. Kérdéses ugyanis, hogy a kötelezett helyzete változik-e a kezes teljesítését követően. Ez azonban egy általánosabb probléma, ezért megítélásuk szerint célszerűbb lenne ezt a harmadik személy részéről történő teljesítés körében rendezni.¹⁰⁵ A kezes és a kötelezett közötti jogviszonnyal mint fedezeti viszonnal kapcsolatban rögzítették, hogy az az esetek többségében ügyviteli jellegű, jellemzően megbízási, és jelentőséghez juthat a kezes és a kötelezett között, hiszen a teljesítő kezes e jogviszony alapján is felléphet.¹⁰⁶ A kezes teljesítése körében rögzítették azonban, hogy a kezest a 6:57. § alapján megtérítési igény is megilleti, így adott esetben duplikálódhatnak a

¹⁰¹ Osztovits András: A kötelelem teljesítése. In: Osztovits András(szerk.): A Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény és a kapcsolódó jogszabályok nagykommentárja. III. kötet. Opten Informatikai Kft., Budapest. 2014. 139.

¹⁰² Leszkoven László: A kötelelem teljesítése. In: Csehi Zoltán (főszerk.): 2013. évi V. törvény a Polgári Törvénykönyvről kommentárja. Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó, Budapest, 2021. 1434.

¹⁰³ Leszkoven (2021). 1432-1433.

¹⁰⁴ Bíró György: A kötelelem teljesítése. In: Wellmann György (szerk.) Polgári jog V/VI. - Kötelmi jog Első és Második Rész. HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó, Budapest. 2021. 150.

¹⁰⁵ Bodzási Balázs – Tőkey Balázs: A biztosítéki szerződések. In: Osztovits (2014) 1034-1035.

¹⁰⁶ Bodzási - Tőkey (2014) 984.

kezes igényei. Kétszeres teljesítésre természetesen nincs lehetőség, a kezesnek el kell dönteni, hogy melyik igényét érvényesíti.¹⁰⁷

Gárdos István és Gárdos Péter is kiemelte a fedezeti viszony szabályozatlanságát. Meglátásuk szerint azonban érdemi változást hozott, hogy a kezességvállalást a Ptk. 6:382. § (1) bekezdése hitelműveletnek minősítette. A kezesség vállalására vonatkozó kötelezettségvállalás ezért hitelszerződésnek minősül, vagyis a hitelfelvevő és a kezes közötti jogviszony hiteljogviszony. A megtérítési igénnyel kapcsolatban hasonlóan foglaltak állást: a kezes teljesítése is harmadik személy általi teljesítésnek minősül, így az kötelemszüntető a jogosult és a főkötelezett relációjában és megtérítési igényt eredményez a kezes javára.¹⁰⁸

II. 5. A Ptk. 2023-as módosítása

II. 5. 1. Bodzási Balázs kritikája

Bodzási Balázs 2021-ben közölt cikke¹⁰⁹ szerint a Ptk. akkori rendelkezései hátrányosak voltak a teljesítő kezesre nézve. E körben egy eseti döntésre¹¹⁰ hivatkozott, amely ügyben a kezes megtérítési igénye a csődtörvény egy rendelkezése alapján lett visszautasítva. Az ügyben eljáró Ítéltábla ugyanis kimondta, hogy mivel a kezes megtérítési igénye nem szerződéses igény, ezért az adós fizetéseképtelenségének a megállapításának nincs helye. Hivatkozott továbbá arra is, hogy a bírósági végrehajtásról szóló törvény szerint, mivel a kezes nem jogutódja a követelés eredeti jogosultjának, az eredeti okirat záradékolását és a végrehajtás elrendelését a közjegyzőtől nem kérheti. Bodzási szerint a régi Ptk. körében ilyesmi problémák a törvényi engedmény miatt nem merültek volna fel.

Bodzási szerint a Ptk. megtérítési igény koncepciója nem ment át a jogi köztudatba. Ezt alátámasztandó, azonban csak egyetlen eseti döntésre hivatkozott.¹¹¹ Bár a Ptk. defektusait más jogszabályokkal támasztotta alá, Bodzási szerint a Ptk.-n kívüli jogszabályok módosítása komoly kodifikációs kihívást jelentett volna a jogalkotó számára, ezért a Ptk. módosítását tartotta indokoltnak.

¹⁰⁷ Bodzási - Tókey (2014) 1033-1034.

¹⁰⁸ Gárdos István – Gárdos Péter: A biztosítéki szerződések. In: Vékás - Gárdos (2014). 2059-2060.

¹⁰⁹ Bodzási Balázs: A teljesítő kezes megillető megtérítési követelés jogi jellegéről. *Gazdaság és Jog*, 2021/11-12., 16-20.

¹¹⁰ BDT 2021.4406.

¹¹¹ BH 2021.111. Ez nyilvánvaló elírás Bodzási részéről, hiszen tartalmában a BH 2020.111. számon közzétett eseti döntést idézte a cikkében.

Bodzási részletes *de lege ferenda* javaslatot fogalmazott meg. Javaslatot tett arra, hogy a teljesítés kötelemszüntető hatása csak főszabály legyen, azt a jogalkotó adott esetben, például a harmadik személy, illetve kezes teljesítése körében, felülírhatta. Szorgalmazta továbbá a törvényi engedmény visszahozatalát: ha a harmadik személy teljesít és erre tekintettel követelése keletkezik, szerezze meg egyúttal az eredeti követelést, annak biztosítékaival együtt. Bodzási kiegészítette volna továbbá a kezesség szabályait, méghozzá a törvényi engedmény külön történő kimondásával.

II. 5. 2. A 2023-as módosítás

A Módosító törvény gyakorlatilag Bodzási javaslatát implementálta. A Módosító törvény 94. §-a a Ptk. 6:3 § a) pontját akként módosította, hogy *„[a] kötelem megszűnik a szolgáltatás teljesítésével, ha e törvény eltérően nem rendelkezik”* A Módosító törvény 95. § (1) bekezdése pedig a Ptk. 6:57. § (3) bekezdését úgy módosította, hogy *„[h]a a jogosultnak harmadik személy teljesít, ennek erejéig a megtérítési igénye kielégítéséül a követelés és annak biztosítékai a teljesítő harmadik személyre szállnak át. [...]”*

A Módosító törvény miniszteri indokolás szerint a harmadik személy részéről történő teljesítést a javaslat úgy módosította *„hogy abból nem a kötelem megszűnése, hanem - éppen ellenkezőleg - a kötelem fennmaradása és pusztán a jogosult személyének változása következik.”* Az indokolás szerint a Ptk. hatályba lépése óta egyértelművé vált, hogy a harmadik személyt megillető megtérítési igény érvényesítése nehézségekbe ütközhet, melynek fő oka, hogy a harmadik személy nem lesz jogutódja az eredeti követelés jogosultjának. Az indokolás kiemelte, hogy a megtérítési igényt *„sem a szerződéses gyakorlat, sem a bírói gyakorlat [...] nem tette magáévá.”* Ezt alátámasztandó, a Bodzási által is citált döntést emelte ki. Az indokolás szerint a módosítás célja, hogy visszatérjen ahhoz a 150 éves alapelvhez, *„amely szerint a teljesítő harmadik személyre (jellemzően a kezesre) a követelés és annak biztosítékai - törvényi engedmény formájában - átszállnak.”* Ez pedig a teljesítést nyújtó harmadik személy szempontjából előnyösebb, méltányosabb helyzetet eredményez.

A követelés átszállása az indokolás szerint azonban célhoz kötött. Arra *„csak a harmadik személy teljesítése erejéig és az őt megillető megtérítési igény kielégítéseképpen kerül sor.”* Az indokolás értelmében ezért a követelés megkésztettségéről nem beszélhetünk, hiszen *„az átszálló eredeti követelés csak a megtérítési igény kielégítését van hivatva biztosítani”*. A harmadik személy a törvényi engedmény folytán nem a kötelemben, hanem csak a kötelemből eredő követelés tekintetében válik az eredeti jogosult jogutódjává. A harmadik

személy így a megtérítési igényét kielégítheti a rá átszálló követelés érvényesítésével. Az eredeti követelés átszállása azonban nem érinti a kötelezett és a harmadik személy közötti jogviszonyból eredő igényeket és kifogásokat, ezért ha e jogviszony alapján a harmadik személyt nem illeti meg megtérítési igény, ez kihatással lesz a törvényi engedmény útján átszálló követelésre is.¹¹²

III. Problémakörök azonosítása és *de lege ferenda* javaslatok megfogalmazása

III. 1. A teljesítés kötelemszüntető hatása

A 2023-as Ptk. módosítás a teljesítés kötelemszüntető hatását felülírható főszabállyá tette: a kötelelem a teljesítéssel megszűnik, kivéve, ha mégse szűnik meg. Ez nem a legelegánsabb jogalkotási megoldás. Ehelyett sokkal pragmatikusabb lenne, ha a Ptk. 6:3. § a) pontja úgy rendelkezne, hogy „[a] kötelelem megszűnik, ha a kötelezett teljesíti a szolgáltatást”. E körben ugyanis egyfajta váltójogi szemléletet tartanék követendőnek: a kötelelem akkor szűnjön meg, ha a kötelelem tárgyát képező szolgáltatást a kötelezett, váltójogi kifejezéssel élve az egyenes adós teljesíti¹¹³, ellenkező esetben a kötelelem maradjon fenn.

Kérdésként merült fel¹¹⁴, ha nem a kötelezett, hanem más teljesíti a szolgáltatást és ezért a kötelelem fennmarad, mi lesz a tartalma annak a kötelelemnek, amelynek közvetetlen tárgyát, azaz a szolgáltatást már teljesítették. A kérdésfeltevés jogos, hiszen a hatályos Ptk. 6:3. § a) pontja csak a kötelelem és nem a szolgáltatás fennmaradását mondja ki. Sőt, a kötelelem fennmaradása épp abból következik, hogy a szolgáltatást teljesítik és a Ptk. adott helyen a főszabályhoz képest eltérően rendelkezik.

Az általam vázolt *de lege ferenda* javaslat azonban abból indulna ki, hogy a szolgáltatást kötelemszüntető hatással csak a kötelezett tudja teljesíteni. A kötelezett helyett történő teljesítés ugyanis a jogosulti érdek kielégítését és nem a szolgáltatás teljesítését jelentené. Ha nem a kötelezett teljesítene, a kötelelem és annak tárgya, a szolgáltatás is intakt maradna, így a kötelemből eredő követelés dogmatikai defektus nélkül lehetne törvényi engedmény tárgya, azt a kötelezett helyett teljesítő személy *ipso jure* megszerezheti.

¹¹² Indokolások Tára. 2023. évi 72. szám. 745-747.

¹¹³ Tomori Erika: Értékpapírszabályozás és a tőkepiac szabályozása. 6. kiadás. Budapest, Közép-európai Brókerképző Alapítvány, 2010. 60.

¹¹⁴ Gárdos Péter: A megtérítési igény megújult szabályozása a Ptk.-ban. Gazdaság és Jog, 2024/1-2., 5.

III. 2. Mely alanyi körre vonatkozik a Ptk. 6:57. §?

A harmadik személy általi teljesítés törvényi tényállása nem határozza meg, hogy mely alanyi körre vonatkozólag tartalmaz rendelkezéseket. A Ptk. 6. Könyve több helyen is említ harmadik személyeket, értve alattuk azokat a kötelelem alanyaitól különböző személyeket, akikre a kötelelem relatív hatálya nem terjed ki. Ez a viszonylag tág alanyi kör a 6:57. § vonatkozásában azonban nem megfelelő. Ilyesfajta interpretáció esetén ugyanis például egy alvállalkozó teljesítése is a 6:57. § alá szubszumálható lenne, holott e körben egyértelműen közreműködőről beszélhetünk. A harmadik személy *differentia specificá*-ját tehát a Ptk.-nak mindenképp meg kell határoznia.

A közreműködőtől és az egyéb, hasonló szerepet betöltő harmadik személyektől való elhatárolás végett a 6:57. §-nak ki kellene mondani, hogy csak arra a harmadik személyre vonatkozik, aki bár a kötelezett helyett, de a saját és nem a kötelezett nevében teljesít. Kodifikációs megfontolások miatt azonban egyfajta negatív megközelítést tartanék követendőnek. Ennek megfelelően a 6:57. §-t a következő bekezdéssel zárnám:

E § rendelkezései nem alkalmazandók, ha a harmadik személy nem a saját, hanem a kötelezett nevében kíván teljesíteni.

III. 3. A jogszerűtlen visszautasítás rendezése

A hatályos szabályok nem adnak választ arra a kérdésre, hogy mi a jogkövetkezménye annak, ha a jogosult az elfogadási kötelezettsége ellenére visszautasítja a teljesítést. Hitelezői késedelem az adós, a harmadik személy, esetleg mindkettőjük irányába? E bizonytalanság abból deriválható, hogy nem tisztázott, a jogosult kivel szemben köteles elfogadni a teljesítést: a kötelezzettel, vagy a harmadik személlyel, esetleg mindkettőjükkel szemben?

Nem gondolom, hogy e körben szükségszerűen választani kellene a kötelezett és harmadik személy között, hiszen a visszautasítás mindkettőjükre hatással lehet. A 6:57. §-t így az alábbi rendelkezéssel egészíteném ki:

Ha a jogosult a felajánlott teljesítést köteles elfogadni, annak visszautasítása esetén az átvételi késedelem és a letét útján való teljesítés szabályai megfelelően alkalmazandók, azzal, hogy az ebből eredő igényeket a harmadik személy is érvényesítheti.

III. 4. Koncepcionális kérdések a harmadik személy általi teljesítés körében

III. 4. 1. A harmadik személy általi teljesítés megengedhetősége

A Ptk. 6:57. § közlönyállapot szerinti és hatályos szövege is interpretációs nehézséget okoz, hiszen nem világos, hogy a harmadik személy mikor köteles és mikor jogosult elfogadni a teljesítést. A Ptk. kiindulópontként a régi Ptk. szövegét vette e téren: „[a] jogosult a harmadik személy részéről felajánlott teljesítést köteles elfogadni”. Az elfogadási kötelezettséghez szükséges feltételek is azonosak: (i) kötelezett hozzájárulás, (ii) a szolgáltatás nem személyhez kötött.

Kérdéses azonban, elfogadhatja-e a teljesítést a jogosult abban az esetben, ha arra egyébként nem köteles? Jogelvek alapján is lehet jogot értelmezni. Általános jogelv, hogy „*amit a jog kifejezetten nem tilt, azt szabad*”.¹¹⁵ Azonban a régi Ptk. fent bemutatott kommentárjai e téren nyíltan *contra legem* jogértelmezés mellett foglaltak állást: ha nem teljesülnek a feltételek, a teljesítést nem lehet elfogadni, még akkor se, ha nyelvtanilag nem épp ez következik az adott szakaszból. Másképp kifejezve, a jogosult csak akkor fogadhatja el a teljesítést, ha arra egyébként köteles is. Hasonló interpretáció fedezhető fel Leszkoven, továbbá Bíró által írt, fentebb bemutatott kommentárrészletekben is.

Megítélésem szerint már önmagában aggályos, ha egy ilyen elvi jellegű jogi kérdésre jelenleg nem lehet egzakt választ adni. Felhozható ellenérvként, hogy ez a kérdés csupán elvi és gyakorlati jelentősége nincs, hiszen a kötelezettnek indifferens, hogy helyette harmadik személy teljesíthet-e. A vele szembeni követelés engedményezését sem tudja megakadályozni, így nem tud hatni arra, hogy kinek tartozzon. A harmadik személy általi teljesítésnél pedig, a megtérítési igény létrejöttével, nagyon hasonló dolog történik: a kötelezett immár a harmadik személynek tartozik az őt illető megtérítési igény miatt. A következő bekezdésekben azonban bemutatom, ezek a felvetések nem helytállóak.

III. 4. 2. A harmadik személy általi teljesítés jogkövetkezménye

Kérdéses ugyanis, hogy az engedményezés és harmadik személy általi teljesítés jogkövetkezményei azonosak-e. Engedményezésnél az engedményes az eredeti követelést szerzi meg, a kötelezett az engedménnyel szemben a kifogásait továbbra felhozhatja, illetve a követeléseit is beszámíthatja, feltéve, hogy azok az értesítések már fennállt jogalapon

¹¹⁵ Dr. Tóth J. Zoltán: A jogértelmezéshez használt módszerek a mai magyar felsőbb bírósági gyakorlatban. Magyar Jog. 2012/4. 202.

keletkeztek.¹¹⁶ Az engedményezés miatt a kötelezettnek felmerült költségeikért pedig az engedményes és az engedményező egyetemlegesen felelnek.¹¹⁷

A harmadik személy általi teljesítés jogkövetkezménye azonban az *ex lege* megtérítési igény létrejötte.¹¹⁸ Ennek az igénynek a tartalma azonban nem ismert. A kommentárokból is csak az olvasható ki, hogy a megtérítési igény egy új követelés, annak jogosultja nem jogutódja az eredeti jogosultnak. Mi történik akkor, ha a harmadik személy egy elévült, vitatott vagy egyébként defektusos követelést teljesít? A kötelezettet továbbra is megilletik kifogásként azok az ellenjogok, amelyeket az eredeti jogosulttal szemben felhozhatott volna?

Mivel a Ptk. ezt nem mondja ki, ezért úgy tűnik, ahogy a harmadik személy általi teljesítéssel a megtérítési igény létrejön, a korábbi ellenjogok elenyésznek. A beszámítási jog szabályozatlanságából pedig arra lehet következtetni, hogy megtérítési igény létrejöttével a kötelezett a követeléseinek a beszámítási jogát is elveszítheti. Méltánytalan továbbá, hogy a harmadik személy általi teljesítés miatt a kötelezett oldalán felmerülő költség viseléséről sem rendelkezik a jogalkotó.

Az, hogy kinek tartozunk, általában véve sem tekinthető indifferensnek, miképp ennek a megváltozása sem. Az engedményezés körében azonban a jogalkotó a kötelezett helyzetének a változatlanságát több, garanciális rendelkezéssel is biztosítja, így nem tekinthető aggályosnak, ha megengedett a követelések, akár a kötelezett akarata ellenére történő engedményezése. A harmadik személy általi teljesítésnél azonban hiányoznak ezek a garanciális rendelkezések. A felvetett interpretációs kérdés ezért a kötelezett részéről igencsak jelentős, hiszen a harmadik személy általi teljesítéssel és a megtérítési igény létrejöttével a helyzete jelentősen súlyosbodhat.

III. 4. 3. A törvényi engedmény visszahozatala

Mint említettem, a megtérítési igény érintetlenül hagyása mellett a jogalkotó visszahozta a törvényi engedményt. Jogos Gárdos Péter azon észrevétele, amely e kettős igények miatt a kötelezetti vagyonszerzés kockázatát hangsúlyozza.¹¹⁹ Ha ugyanis az eredeti követelés fennmaradása mellett a megtérítési igény nélkül jön létre, hogy e két követelés egymáshoz való viszonya rendezésre kerülne, a kötelezett kötelezettsége egyértelműen duplikálódik,

¹¹⁶ Ptk. 6:197. § (2) bek.

¹¹⁷ Ptk. 6:200. §

¹¹⁸ A harmadik személy általi teljesítés tehát egy kötelemfakasztó tényállás a kötelezettek általános szabályai között, amely bár dogmatikailag kifogásolható, de csak ez önmagában még nem okoz gondot.

¹¹⁹ Gárdos (2024) 6.

ezáltal passzív vagyona nő. Az ezzel kapcsolatos aggályokat a Ptk. szövegének „*kielégítésül*” szófordulata, illetve a miniszteri indokolás azon része, amely szerint „*[a]z átszálló eredeti követelés csak a megtérítési igény kielégítését van hivatva biztosítani*”, nem oszlatja el.

Az érthető a jogalkotó részéről, ha jogkövetkezményként egyfajta *ex lege* igényt akar a harmadik személy általi teljesítéshez kapcsolni. Egy ilyen *ex lege* igénynek ugyanis lehetnek perjogi előnyei a bizonyítás terén. Ha ugyanis a harmadik személyt megilleti egy ilyesfajta *ex lege* igény, elegendő csupán azt bizonyítania, hogy a kötelezett helyett fizetett, egyéb jogcímet pedig nem kell bizonyítania. Ezen igény megalapozatlanságát már a kötelezettnek kell ellenbizonyítania, méghozzá a közte és a harmadik személy közötti speciális jogviszonyra hivatkozva.

Ha az *ex lege* jogkövetkezmény az eredeti követelés törvényi engedmény útján való átszállása, annak további előnye, hogy a teljesítést nyújtó harmadik személy jogutódja lesz az eredeti jogosultnak. Bodzási kritikája a jogutódi minőség hiányára vonatkozólag ugyanis megalapozott volt. A Ptk. azonban *ex lege* igényeket duplikált: már az ismeretlen tartalmú megtérítés igényt is *ex lege* igényként fűzi a harmadik személy általi teljesítéshez, miképp az eredeti követelés törvényi átszállását is. E kettős *ex lege* igények egymáshoz való viszonyát pedig nem rendezte.

III. 5. *De lege ferenda* javaslat

III. 5. 1. A harmadik személy általi teljesítés megengedhetősége és jogkövetkezménye

III. 5. 1. 1. Értékválasztás

Ezzel pedig elérkeztem a dolgozatom szempontjából egyik legrelevánsabb kérdés megválaszolásához: miképp kellene szabályozni a harmadik személy általi teljesítés megengedhetőségét? A harmadik személyt megillető megtérítési igény szabályozásáról ugyanis csak ennek függvényében lehet dönteni.

Meglátásom szerint a jogalkotó alapvetően két lehetőség közül választhat: (i) kiterjeszti a privátautonómiát a kötelezettségekre és a harmadik személy általi teljesítést főszabályként tilalmazza, vagy (ii) a jogosulti érdek mielőbbi kielégítését favorizálja és a harmadik személy általi teljesítést főszabályként megengedi.

E döntés egy jogalkotói értékválasztás. Az autonóm mozgástér védelmének az elve abból következik, hogy a polgári jog a privát autonómia jogágazata, amely az egyéni cselekvési

szabadságot nemcsak biztosítja, hanem egyben védelmezi is. „Ez a polgári jog alapvető társadalmi rendeltetése.”¹²⁰ Továbbá a relatív jogviszonynak is van bizonyos abszolút oldala. A relatív szerződéses viszony ugyanis védelemben részesül a szerződésben nem részes személyekkel szemben, ezért a szerződésben félként nem szereplő alanyok kötelesek tartózkodni a szerződéses jogviszonyban szereplő személyek helyzetének a megváltoztatásától.¹²¹ Ezekből kifolyólag plauzibilisebbnek és a magánjog elveivel összeegyeztethetőbbnek tartanám a privátautonómia kiterjesztése melletti értékválasztást, melynek eredményeként a kötelezettsége felett kizárólag a kötelezett rendelkezhetne.

Megjegyzem, a kötelezett kötelezettsége feletti rendelkezési joga mint kifejezés dogmatikailag kifogásolható, hiszen a rendelkezési jog alapvetően vagyontárgyak (dolog, jog, követelés)¹²² felett képzelhető el, a kötelezettség pedig nem vagyontárgy, hanem a vagyon passzív tétele.¹²³ E körben ezért a rendelkezési jogot köznapi értelemben véve kell értelmezni: a kötelezettet egyfajta kizárólagosság illet meg a kötelezettsége felett, arra hatást csak ő gyakorolhat.¹²⁴

III. 5. 1. 2. A privátautonómia kiterjesztése a kötelezettségekre

Ha a jogalkotó egyetértene velem az említett értékválasztás meghozatalakor, akkor a Ptk. 6:57. § (1) és (2) bekezdése így rendelkezne:

(1) A jogosult a harmadik személy részéről felajánlott teljesítést akkor fogadhatja el, ha ahhoz a kötelezett hozzájárult vagy a harmadik személynek lényeges jogi érdeke fűződik a teljesítés megtörténtéhez és a kötelezett a teljesítést elmulasztotta, vagy nyilvánvaló, hogy időben nem tud teljesíteni.

(2) Ha a jogosult a felajánlott teljesítést elfogadhatja és a szolgáltatás nincs személyhez kötve, továbbá nem igényel olyan szakértelmet vagy képességet, amellyel a harmadik személy nem rendelkezik, a felajánlott teljesítést a jogosult nem utasíthatja vissza.

Ilyetén szabályozás esetén a harmadik személy általi teljesítés főszabályként tilalmazott lenne. A kivételszabályok esetkörei között pedig elkülönülne egymástól az (1) bekezdés második

¹²⁰ Bíró György – Lenkovich Barnabás: Általános tanok. Miskolc, Novotni Kiadó, 2017. 48.

¹²¹ Lábady Tamás: A magyar magánjog (polgári jog) általános része. Budapest-Pécs, Dialóg Campus Kiadó, 2002. 284.

¹²² Ptk. 8:1. § (1) bekezdés 5. pont

¹²³ Lábady (2002) 291.

¹²⁴ Leszkoven a kötelezett követelés feletti, köznapi értelemben vett rendelkezési jogáról írt. Meglátásom szerint ez hibás álláspont, hiszen a kötelezett a követelés felett köznapi értelemben sem rendelkezhet. Magatartása hatással lehet a követelésre, de az nem minősül rendelkezésnek.

mondatrésze, amikor a jogosult csak elfogadhatja a teljesítést; és a (2) bekezdés szerinti esetkör, amikor a jogosult nemcsak elfogadhatja, hanem egyben köteles is elfogadni a teljesítést.

Ez esetben természetesen a harmadik személy általi teljesítés jogkövetkezményei is módosulnának. Az *ipso jure, ex lege* megtérítési igény hatályon kívül helyezendő. A harmadik személy általi teljesítés ugyanis csak két esetben fordulhatna elő: (i) kötelezett hozzájárulás, (ii) a harmadik személy szenvedő érdekeltségének fennállása. Ha ezek hiányában teljesít a harmadik személy, annak a kötelezett és a jogosult közötti jogviszonyra nem lenne kihatása, a harmadik személy a jogalap nélküli gazdagodás szabályai alapján kizárólag a jogosulttal szemben léphetne fel.

A teljesítés jogkövetkezményeit az alábbiak szerint szabályoznám:

(3) Ha a felek jogviszonyából más nem következik, a kötelezett hozzájárulásával teljesítő harmadik személyre az eredeti követelés, biztosítékaival együtt átszáll. Ha a felek jogviszonyára tekintettel a harmadik személy megtérítést nem követelhet, a harmadik személy általi teljesítéssel a kötelelem megszűnik.

(4) Ha a harmadik személy a teljesítéshez fűződő lényeges jogi érdeke alapján teljesít, az eredeti követelés, biztosítékaival együtt reá száll át.

Az (i) esetben feltételezhető, hogy a kötelezett azért járul hozzá a harmadik személy általi teljesítéshez, a harmadik személy pedig azért teljesít, mert teljesítés jogkövetkezményeit kontraktuális úton rendezték, így a felek külön oltalmazása nem szükséges.¹²⁵ Az (i) esetben tehát ha lesz megtérítési igény, az csak kontraktuális igény lehet. A törvényi engedmény azonban továbbra is fenntartandó. A jogalkotónak csupán azt kell kimondani, méghozzá a bizonyítási terhet a kötelezettre telepítve, hogy törvényi engedményre akkor kerül sor, ha felek jogviszonyából más nem következik.

A (ii) esetben pedig a lényeges jogi érdek alapozza meg a teljesítést, ezért feltételezhető, hogy a harmadik személy azért teljesít, hogy a kötelezett ne az eredeti jogosultnak, hanem neki tartozzon. Fenntartva a 20. század magánjogi tervezeteinek megoldásait, e körben a törvényi engedmény jogkövetkezményét kellene csak kimondania. A kötelezett oltalmazását pedig az

¹²⁵ A kötelezett az *ex lege* megtérítési igény hiánya miatt ugyanis csak „nyerhet az ügyön”. Ha van kötelezett hozzájárulás, de a szerződésben a megtérítési igényt explicit nem rendezték, a harmadik személynek a visszterhesség vélelme nyújthat segítséget. Ha van adósi hozzájárulás, de nincs szerződéses viszony és a harmadik személy teljesít, a megbízás nélküli ügyvitel szabályai segíthetnek a harmadik személynek.

ügyleti engedmény szabályainak *mutatis mutandis* alkalmazása¹²⁶ szavatolná a kifogások és a beszámítás terén is.

A törvényi engedmény miatt az (i) esetben is élhetne kifogással és beszámítással a kötelezett, így szabva gátat annak a harmadik személynek az igényérvényesítésének, akit a megtérítési igény egyébként jogosan illette meg. Ezt megelőzendő, ilyen esetben a harmadik személynek célszerű kizárólag a megtérítési igény alapján fellépni.

Megjegyzem, illetően szabályzás esetén kötelezetti hozzájárulás, vagy a teljesítéshez fűződő lényeges jogi érdek hiányában, ha a harmadik személy és a jogosult között konszenzus állna fenn, számukra a követelés megvásárlása továbbra is rendelkezésre álló jogintézmény lenne. Ekkor a kötelezett az engedményezés szabályai miatt további oltalmazásra nem szorulna.

III. 5. 1. 3. A kötelezettségek kivonása a privátautonómia alól

A jogalkotó értékválasztása eltérhet az általam választottól és dönthet úgy, hogy a jogosulti érdek mielőbbi kielégítését elősegítve a harmadik személy általi teljesítést főszabályként lehetővé teszi. Bár a Ptk. hatályos szabályait jelenleg is így értelmezem, a félreértések elkerülése végett a Ptk. 6:57. § (1) bekezdését így fogalmaznám meg:

(1) A jogosult a harmadik személy részéről felajánlott teljesítést is elfogadhatja. Ha a teljesítéshez a kötelezett hozzájárult, vagy ahhoz harmadik személynek lényeges jogi érdeke fűződik, a jogosult a teljesítést köteles elfogadni, feltéve, hogy a szolgáltatás nincs személyhez kötve és nem igényel olyan szakértelmet vagy képességet, amellyel a harmadik személy nem rendelkezik.

Nem tartanám helyesnek azonban, ha főszabályként harmadik személyeknek lenne jogosultsága a teljesítésre, hiszen ez azt jelentené, hogy minden harmadik személy jogosultsággal rendelkezne a jogosulttal szemben a teljesítésre. Ez a megoldás a tulajdonjog sűrített kötelmi konstrukciójának¹²⁷ az inverzeként meglehetősen furcsa eredményt szülne: mindenki jogosult és csak egy valaki kötelezett. A teljesítés továbbá alapvetően egy adósi kötelezettség, így arra jogosultságként csak kivételes esetben érdemes tekinteni. A 20. század magánjogi tervezeteit e téren ezért nem tartom követendőnek. Ehelyett a teljesítés elfogadását szabályoznám jogosultságként. Kötelezetti hozzájárulás, illetve a teljesítéshez fűződő lényeges

¹²⁶ Ptk. 6:201. §

¹²⁷ Zsögöd Benő: Fejezetek a kötelmi jogunk köréből II. kötet, Athenaeum Irodalmi és Nyomdai Rt., Budapest, 1899. 1081.

jogi érdek fennállása esetén pedig e jogosultság kötelezettségbe fordulna át, feltéve, hogy a jogosult érdekei nem sérülnének.

Ekkor a teljesítés jogkövetkezményeinek a megfelelő szabályozásával lehetne a feleket oltalmazni. Ilyenkor ugyanis akár a kötelezett hozzájárulása nélkül is teljesíthetne egy jogi érdekekkel nem bíró, adott esetben rosszhiszemű harmadik személy. Az *ipso jure, ex lege* megtérítési igény azonban ez esetben sem lenne megfelelő konstrukció. Ehelyett a 20. század magánjogi tervezeteinek megoldásait tartanám követendőnek. Ennek megfelelően a (2) és (3) bekezdés így rendelkezne:

(2) Ha a harmadik személyt megtérítési igény illeti meg a közte és a kötelezett között fennálló jogviszonyra tekintettel, az eredeti követelés, biztosítékaival együtt reá száll át.

(3) Ha a harmadik személy a teljesítéshez fűződő lényeges jogi érdeke alapján teljesít, az eredeti követelés, biztosítékaival együtt reá száll át.

A megbízás nélküli ügyvitel szabályait pedig az alábbiakkal egészíteném ki:

Ha valaki másnak tartozását ügyvivőként saját vagyonából kiegyenlíti, az ebből eredő igényét költségtérítése körében érvényesítheti, azzal, hogy a teljesített követelés, biztosítékaival együtt reá száll át. Ez esetben a kötelezett helyett teljesítő harmadik személyt megillető igényekre vonatkozó rendelkezéseket kell megfelelően alkalmazni.

Ha a harmadik személyt kontraktuális megtérítési igény illetné meg a közte és a kötelezett között fennálló jogviszonyra tekintettel, az eredeti követelést törvényi engedmény útján megszerezné, igaz a bizonyítás terhét ezzel kapcsolatban ő viselné. A lényeges jogi érdeke által teljesítő harmadik személy pedig törvényi engedmény útján szerezne meg az eredeti követelést, más igény pedig nem illetné meg.

Ha a harmadik személy lényeges jogi érdek, illetve a közte és az adós közt fennálló jogviszony hiányában teljesít, a teljesítésből eredő igénye a megbízás nélküli ügyvitel körében kerülhet rendezésre. A megbízás nélküli ügyvivő eljárásának helyénvalósága esetén a teljesített követelés ellenértékét költségtérítési igénye körében követelhetné a kötelezettől. Helyénvaló eljárás hiányában pedig a jogalap nélküli gazdagodás szabályai kerülhetnének alkalmazásra.¹²⁸

¹²⁸ Ptk. 6:585. § (3) bek.

A kötelezett oltalmazását ez esetben e két jogintézmény által lehetne hathatósan biztosítani: az eredeti követeléssel szemben felhozható kifogásai, illetve a beszámítási jogának az elvesztése az ügyvivő eljárásának helyénvalósága körében kerülhetne értékelésre. A jogalap nélküli gazdagodás szabályai pedig biztosítanák, hogy helyénvaló eljárás hiányában se léphessen fel sikerrel a rosszhiszeműen eljáró ügyvivő. Ezt az igényét pedig biztosíthatja az eredeti követelés, annak biztosítékaival együtt.

III. 5. 2. A hatályos Ptk. megtérítési igénye

A fenti két alpontban vázolt *de lege ferenda* javaslatokat tartanám elsődlegesen implementálandónak. Ennek elmaradása esetén, kiküszöbölve a megtérítési igénnyel szemben fentebb felhozott aggályaimat, az engedményezés szabályai alapján, a Ptk. hatályos szövegének legalább a következő kiegészítését javaslom:

(2) Ha a kötelezett és a harmadik személy közötti jogviszonyból más nem következik, a harmadik személyt megtérítési igény illeti meg a kötelezettel szemben. A kötelezett a megtérítési igény jogosultjával szemben azokat a kifogásokat érvényesítheti és azokat az ellenköveteléseket számíthatja be, amelyek az eredeti jogosulttal szemben az értesítéskor már fennállt jogalapon keletkeztek.

III. 5. 3. A duplikált igények egymáshoz való viszonya

Bárhogy is dönt a jogalkotó a harmadik személy általi teljesítés megengedhetősége körében, ahhoz, hogy a követelések duplikációja kötelezeti oldalon ne eredményezzen vagyonszerzést, az alábbi szabályok implementálását szorgalmazom:

Ha a harmadik személy a megtérítési igényén felül az eredeti követelést is megszerzi, ez utóbbi követelés csak biztosítékkul szolgál, azt kizárólag a megtérítési igénnyel együtt lehet átruházni vagy megterhelni.

A megtérítési igény átruházásával a törvényi engedmény útján átszállt követelés is átszáll a megtérítési igény új jogosultjára.

A megtérítési igény megszűnése esetén a törvényi engedmény útján átszálló követelés is megszűnik.

A törvényi engedmény útján átszálló követelés érvényesítése a megtérítési igényt megszünteti.

A zálogjog szabályai mintául szolgálhatnak egy ilyesfajta konstrukció létrehozásához. A cél ugyanis, hogy egy vagyontárgy (jelen esetben a törvényi engedmény útján átszálló eredeti követelés mint biztosítéki követelés) egy másik vagyontárgyat (jelen esetben a létrejött megtérítési követelést mint biztosított követelést) biztosítson. Nagyon hasonlít a helyzet ahhoz, mint mikor a zálogtárgy egy követelés. Itt azonban az a jelentős különbség, hogy mindkét követelés vonatkozásában a teljesítést nyújtó harmadik személy lesz a jogosult. Követelésen fennálló zálogjog esetén a követelés jogosultja a zálogkötelezett, a zálogjogosult pedig csak korlátolt dologi joga alapján rendelkezhet a zálogtárgy, vagyis a követelés felett. A cél tehát speciális: a harmadik személyt a törvényi engedmény útján átszálló követelés tekintetében olyan helyzetbe kell hozni, mintha csak célhoz kötött, korlátolt dologi joga lenne a saját dolga, pontosabban követelése felett.

A zálogjog szabályainak *mutatis mutandis* átvételével tehát egyrészt biztosítani kell, hogy a követelések ne válhassanak el egymástól. Ki kell mondani ezért, hogy a törvényi engedmény útján átszálló követelés önmagában forgalomképtelen, azt csak a megtérítési igénnyel együtt lehet átruházni és megterhelni.¹²⁹ Rögzíteni kell, hogy megtérítési igény mint biztosított követelés átruházása esetén a törvényi engedmény útján átszálló biztosítéki követelés is átszáll.¹³⁰ Végül szabályozni kell a követelések megszűnésének egymásra gyakorolt hatását.¹³¹

III. 6. A kezes mint harmadik személy

Alapvető hibának tekintem, hogy a kezes teljesítésének a jogkövetkezményeit, jogtörténeti előzményeket negligálva, nem szabályozza külön a Ptk. Azzal, hogy a jogalkotó a harmadik személy általi teljesítés jogkövetkezményeit rendelte és rendeli alkalmazni a kezes teljesítésére, értelmezési diszkrepanciát okozott, hiszen nem világos, hogy a kezes teljesítésekor pontosan mi is történik: a kezes a saját vagy a kötelezett, esetleg mindkettőjük kötelezettségét teljesíti?

Az 1/2007. Polgári jogegységi határozatot is azért kritizálták¹³² és éppen amiatt nem irányadó a továbbiakban¹³³, mert a kezes kötelezettségét a főkötelezett kötelezettségével azonosította. A 6:57. § meglátásom szerint ugyanebbe a hibába esett. A harmadik személy ugyanis bár a kötelezett helyett, de a kötelezett kötelezettségét teljesíti, míg a kezes egyértelműen a saját,

¹²⁹ Ptk. 5:99. § (3) bek.

¹³⁰ Ptk. 5:99. § (1) bek.

¹³¹ Ptk. 5:142. § (1) bek. d) pont., ill. Ptk. 5:142. § (1) bek. f) pont. Utóbbinál ugyebár a zálogjog megszűnéséről rendelkezik a jogalkotó, de a zálogjog ehelyütt azért szűnik meg, mert a biztosított követelés a zálogjog érvényesítése miatt megszűnik.

¹³² Ld. például: Gárdos István: A kezesség esedékessége és elévülése. Gazdaság és Jog. 2012/7-8. 20-27.

¹³³ 1/2014. számú PJE határozat Indokolás V. pont

járulékos kötelezettségét. A törvény szövegéből, a miniszteri indokolásból, illetve a kommentárokból is az olvasható ki, hogy a kezes is (kvázi) harmadik személy, vagyis a kötelezett kötelezettségét teljesíti. Ez hibás, hiszen a kezes az kezes, és nem harmadik személy. Ennek megfelelően a teljesítését is külön kell szabályozni, elvégre a saját kötelezettségét teljesíti. A kezes teljesítésének lehet kihatása a biztosított követelésre (például törvényi engedmény útján való átszállása), de azt mondani, hogy a kezes a főkötelezett kötelezettségét teljesíti, dogmatikailag hibás. Így a kezes teljesítését a 6:422. §-ban a következőképp kellene szabályozni:

(2) A kezes teljesítésével a követelés az azt biztosító jogokkal együtt reá száll. A követelés átszállása nem érinti a főadós és a kezes közötti jogviszony alapján érvényesíthető követeléseket és kifogásokat, azonban a kötelezett helyett teljesítő harmadik személyt megillető igényekre vonatkozó rendelkezéseket megfelelően alkalmazni kell.

Megjegyzem, a kezességi szerződésnek a főkötelezett nem alanya. Ennek ellenére a jogalkotó a kezességi szerződés körében rendez olyan szabályokat, amelyek a kötelezettet érintik,¹³⁴ ezzel is pótolva a kezes és a főkötelezett közötti fedezeti viszony Ptk. általi szabályozatlanságát. Ezek azonban szükségképp *lex imperfecta* rendelkezések, hiszen a hatályos szabályok szerint a teljesítő kezeset megillető megtérítési igénnyel szemben a főkötelezett nem élhet sem kifogással, sem beszámítással. Ha azonban a kezes a teljesítésével az eredeti követelést szerezné meg, érdekelt lenne abban, hogy a kötelezettet megillető kifogásokról, beszámítható követelésekről érdeklődjön, ellenkező esetben ugyanis saját, jövőbeni igényérvényesítését nehezítené el. E negatív jogkövetkezmény pedig a kezességi szerződés főkötelezettet védő, egyébként hatástalan rendelkezéseit „dogmatikusan álobligációvá”¹³⁵ változtatná át.

Nem zárható ki természetesen, hogy a kezes és a főkötelezett előzetesen rendezze a kettejük közötti jogviszonyt. A kezeset e jogviszony alapján is megilletheti térítő kereset, vagy épp ellenkezőleg, e jogviszony miatt nem támaszthat további igényeket a főkötelezettet szemben. A törvényi engedmény körében ezért ki kellene mondani, hasonlóan a 20. század magánjogi tervezeteihez, hogy a törvényi engedmény nincs hatással a kezes és a főadós közötti jogviszonyból eredő követelésekre és kifogásokra. Kettős igény esetleges kumulatív fennállásából eredő kockázatokat pedig utaló szabállyal lehetne eliminálni.

¹³⁴ Ilyen például a kezes értesítési kötelezettsége a kötelezett irányába a Ptk. 6:422. § (2) bekezdés alapján

¹³⁵ Beck Salamon: A többszemélyes magánjogi helyzet. Elméleti tanulmány. (Szeged, 1935) 8.

IV. Összegzés

A harmadik személy általi teljesítés és annak jogkövetkezménye jelentőségéhez képest kevés figyelmet kapott az elmúlt évtizedekben. Számos jogbizonytalanságra okot adó tényezőt azonosítottam és tettem a dolgozatom tárgyává. Bízom abban, hogy sikerült alátámasztanom, nemcsak elvi, hanem tényleges problémákról beszélhetünk e jogintézmény vonatkozásában.

A feltárt problémák kikezdhetetlen megoldása úgy érzem meghaladja egy ötödéves joghallgató képességeit, mindenesetre a legjobb tudásom szerint igyekeztem javaslataimat kidolgozni. E jogintézmény komplexitása miatt azonban nem gondolom, hogy lenne objektíve helyes megoldás. Megítélésem szerint a cél a dogmatikailag legkevésbé ellentmondásos megoldás kimunkálása lehet csak. Remélem az ezzel kapcsolatos diszkussziónak a dolgozatom az egyik katalizátora lehet.

V. Felhasznált irodalom, hivatkozott indokolások

A Magyar Népköztársaság polgári törvénykönyve – Az 1959. évi IV. törvény és a törvény javaslatának miniszteri indokolása. Közigazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1960.

A Magyar Népköztársaság polgári törvénykönyve. Tervezet. Igazságügyminisztérium, 1957.

A Polgári Törvénykönyv törvényjavaslata – Az Országgyűlés elé terjesztett szöveg. Közzéteszi: A M. Kir. Igazságügyminisztérium. Grill Károly Könyvkiadóvállalata, Budapest, 1914.

A Polgári Törvénykönyvről szóló T/5949. számú törvényjavaslat indokolása

Beck Salamon: A többszemélyes magánjogi helyzet. Elméleti tanulmány. (Szeged, 1935)

Bíró György – Lenkovics Barnabás: Általános tanok. Miskolc, Novotni Kiadó, 2017.

Bodzási Balázs (szerk.): Hitelbiztosítékok. HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó, Budapest, 2016.

Bodzási Balázs: A teljesítő kezest megillető megtérítési követelés jogi jellegéről. Gazdaság és Jog, 2021/11-12., 16-20.

Csehi Zoltán (főszerk.): 2013. évi V. törvény a Polgári Törvénykönyvről kommentárja. Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó, Budapest, 2021.

Dr. Tóth J. Zoltán: A jogértelmezéshez használt módszerek a mai magyar felsőbírósági gyakorlatban. Magyar Jog. 2012/4.

Fodor Ármin: Magyar magánjog III. kötet. Pallas részvénytársaság nyomdája, Budapest, 1898.

Frank Ignác: A közigazság törvénye Magyarhonban. Magyar Királyi Egyetem, Buda, 1845.

Gárdos István: A kezesség esedékessége és elévülése. Gazdaság és Jog. 2012/7-8. 20-27.

Gárdos Péter: A megtérítési igény megújult szabályozása a Ptk.-ban. Gazdaság és Jog, 2024/1-2., 3-7.

Gedeon Magdolna: Az Osztrák Polgári Törvénykönyv Bevezetése Magyarországon. KLIÓ történettudományi szemlélő folyóirat, 20 (4): 82-83. 2011

Gellért György (szerk.): A Polgári Törvénykönyv magyarázata 1. Complex Kiadó, Budapest, 2007.

Glossza Grosschmid Béni Fejezetek kötelmi jogunk köréből című művéhez. Grill Károly Könyvkiadó Vállalat, Budapest, 1932.

Indokolás a Polgári Törvénykönyv törvényjavaslatához. III. köt. Kötelmi jog. Budapest, 1914. (közzéteszi a M. Kir. Igazságügyminisztérium)

Indokolások Tára. 2023. évi 72. szám.

Kolosváry Bálint: A magyar magánjog tankönyve – II. kötet. Grill Károly Könyvkiadóvállalata, Budapest, 1911.

Lábady Tamás: A magyar magánjog (polgári jog) általános része. Budapest-Pécs, Dialóg Campus Kiadó, 2002.

Márkus Dezső: Az osztrák általános polgári törvénykönyv mai érvényben. Grill Károly Könyvkiadás Vállalata, Budapest, 1907.

Márkus Dezső: Magyar magánjog mai érvényben, III. kötet. Grill Károly Könyvkiadóvállalata, Budapest, 1906.

Nizsalovszky Endre: Kötelmi jog I. – Általános tanok. MEFESZ Jogáször Kiadása, Budapest, 1949.

Osztovits András(szerk.): A Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény és a kapcsolódó jogszabályok nagykommentárja. III. kötet. Opten Informatikai Kft., Budapest. 2014.

Petrik Ferenc (szerk.): Polgári jog – Kommentár a gyakorlat számára. Elektronikus kiadvány. HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó, Budapest, 2012.

Polgári Törvénykönyv - Ötödik Könyv - A kötelmek - Biztosítéki szerződések - Javaslat – Normaszöveg és Indokolás. Budapest, 2006. november 14.

Polgári Törvénykönyv - Ötödik Könyv - Kötelmi jog - Javaslat – Normaszöveg és Indokolás. Budapest, 2006. július 31.

Siklósi Iván: Római magánjog II. kötet. ELTE Eötvös Kiadó, Budapest, 2021.

Siklósi Iván: A fizető kezes visszkereseti jogának történetéhez a római jogban. In: Jogtörténeti Szemle. 2012/2. 47.

Szladits Károly: A magyar magánjog vázlata. Grill Károly Könyvkiadó vállalata, Budapest, 1937.

Szladits Károly: Magyar Magánjog, Kötelmi jog általános része. Grill Károly Könyvkiadóvállalata, Budapest, 1941.

Szladits Károly: Magyar Magánjog, Kötelmi jog különös része. Grill Károly Könyvkiadóvállalata, Budapest, 1942.

T/7971. számú törvényjavaslat indokolással a Polgári Törvénykönyvről. Budapest, 2012.

Vékás Lajos – Gárdos Péter (szerk.): Kommentár a Polgári Törvénykönyvhöz. 2. kötet. Wolters Kluwer, Budapest. 2014.

Vékás Lajos (szerk.): Az új Polgári Törvénykönyv Bizottsági Javaslatok magyarázatokkal. Budapest, Complex Kiadó, 2012.

Vékás Lajos (szerk.): Szakértői Javaslat az új Polgári Törvénykönyv tervezetéhez. Budapest, Complex Kiadó, 2008.

Wellmann György (szerk.) Polgári jog V/VI. - Kötelmi jog Első és Második Rész. HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó, Budapest. 2021.

Zsögöd Benő: Fejezetek a kötelmi jogunk köréből I. kötet, Wigand F. K. Könyvnyomdája Pozsonyban, Budapest, 1901

Zsögöd Benő: Fejezetek a kötelmi jogunk köréből II. kötet, Athenaeum Irodalmi és Nyomdai Rt., Budapest, 1899.